MRF 2021.346

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 21. december 2021, j.nr. 19/03086

Miljøstyrelsens VVM-tilladelse til to 200 meter høje forsøgsvindmøller 100 meter fra Natura 2000-område stadfæstet, da en eventuel barriereeffekt ikke ville have en negativ effekt på fugles mulighed for at udnytte Natura 2000-området. Selv om det måtte forventes, at fuglene ville blive fortrængt fra et større område end anført i VVM-redegørelsen, og selv om der ikke var inddraget tab af fourageringsområder uden for Natura 2000-området, fandt nævnet, at der var konkrete holdepunkter for, at de specifikke arter på udpegningsgrundlaget ville tilvænne sig.

Miljøstyrelsen meddelte i januar 2019 VVM-tilladelse til et vindmølleprojekt ved Velling Mærsk. Projektet bestod af to forsøgsmøller med en totalhøjde på mellem 150 og 200 meter med koblingsstation, el-kabler, mindre bygninger, adgangsveje og arbejdsarealer. Projektområdet var beliggende i det åbne land ca. 500 meter øst for Ringkøbing Fjord. Ca. 100 meter vest for vindmøllerne lå Natura 2000-område nr. 69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, der bl.a. omfattede fuglebeskyttelsesområde F43. Der havde tidligere været opstillet 100 mindre vindmøller i området. For området gjaldt Erhvervsstyrelsens kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029 og lokalplan nr. 438 med tilhørende miljøvurdering, som var endeligt vedtaget i januar 2019. Projektet, som oprindeligt bestod fire testvindmøller, blev anmeldt den 7. august 2013, hvorefter Naturstyrelsen i perioden fra den 28. marts 2014 til den 25. april 2014 havde afholdt en offentlig høring over projektet. På baggrund af høringen blev der udarbejdet en VVM-redegørelse i oktober 2014. VVM-redegørelsen omfattede bl.a. en væsentlighedsvurdering, der vurderede, at der ikke ville ske væsentlig påvirkning af Natura 2000-området eller negative påvirkninger for fuglearter på udpegningsgrundlaget i Ringkøbing Fjord. Efter den offentlige høring over lokalplanen indsendte bygherren en revideret projektbeskrivelse, hvor to af vindmøllerne og en målemast var taget væk, så projektet alene bestod af to 200 meter høje testvindmøller. Miljøstyrelsen vurderede, at den oprindelige VVM-redegørelse for de fire forsøgsmøller fortsat kunne danne grundlag i forhold til behandling af bl.a. visuelle og støjmæssige påvirkninger og påvirkningen på naturen, da påvirkningen fra projektet blot var blevet mindre på alle parametre. Styrelsen vurderede dog også, at den oprindelige VVM-redegørelse ikke i tilstrækkelig grad behandlede den ændrede kabelføring mellem projektområdet til en større station for nettilslutning og mulighed for anden nettilslutning end den i den oprindelige redegørelse. På denne baggrund udarbejdede Miljøstyrelsen i 2018 et tillæg til VVM-redegørelsen, hvor de sidstnævnte forhold var belyst. VVM-tilladelsen blev påklaget af en sommerhusgrundejerforening i området, der bl.a. anførte, at VVM-redegørelsen var forældet, hvorfor der burde udarbejdes en ny miljøvurdering, der alene og aktuelt beskrev miljøpåvirkningen fra to 200 meter høje testvindmøller, og at VVM-redegørelsen var mangelfuld, da undersøgelser af påvirkningen på områdets betydelige flokke af gæs og svaner alene byggede på teoretiske betragtninger, hvorfor der ikke var ført bevis for, at projektet ikke vil skade fuglelivet. Miljø- og Fødevareklagenævnet (formanden) lagde til grund, at sagen skulle afgøres efter VVM-bekendtgørelse nr. 1510 fra 2010, da anmeldelsen af projektet var sket i august 2013. Nævnet fandt herefter, at den tidligere VVM-redegørelse fra oktober 2014 efter projektændringen fortsat måtte anses for aktuel og dækkende for de faktiske forhold mht. vindmøllernes påvirkning af fugle. Nævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte styrelsens vurdering, da der med projektændringen ikke var tilføjet yderligere elementer til projektet, og ændringen, bortset fra forholdene vedrørende kabelføring og nettilslutning, navnlig bestod i, at to af vindmøllerne og målmasten udgik. Nævnet fandt endvidere, at Miljøstyrelsen i tilstrækkeligt omfang havde sikret sig, at projektet ikke kunne påvirke Natura 2000-område væsentligt, da der ved besigtigelser var foretaget registreringer af fugle i området, ligesom det i VVM-redegørelsen var beskrevet, hvilke mulige påvirkninger vindmøllerne kunne have for fuglelivet. I forhold til barriereeffekt henviste nævnet til, at det fremgik af redegørelsen, at trækfugle ville kunne flyve uden om møllerne, og at rastende fugle kunne flyve udenom eller mellem møllerne, hvilket fugle tidligere havde gjort i området, hvor afstanden mellem de opstillede vindmøller var mindre. Nævnet fandt herefter ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering af, at der kun i yderst begrænset omfang ville kunne være en barriereeffekt, og at en eventuel barriereeffekt ikke

ville have negativ effekt på fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området. På baggrund af bl.a. oplysningerne om, at der på grund af vindmøllernes størrelse ville være mere plads for fuglene til at flyve over og imellem møllerne, lagde nævnet til grund, at møllerne skønsmæssigt kunne være årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald årligt, hvilket ikke ville påvirke arterne på udpegningsgrundlaget negativt. Nævnet bemærkede, at Miljøstyrelsen havde forudsat en fortrængningszone på 373 meter, hvilket var baseret på en vurdering i forhold til de konkrete fuglearter på udpegningsgrundlaget. Højden på de vindmøller, som lå til grund for undersøgelsen refereret i VVM-redegørelsen, fremgik imidlertid ikke. Nævnet konstaterede, at undersøgelsen var fra 2004, hvorfor nævnet lagde til grund, at de vindmøller, som indgik i undersøgelsen, var mindre end forsøgsmøllerne i det aktuelle projekt. Nævne fandt, at data om responsafstand for mindre vindmøller ikke umiddelbart kunne overføres til større vindmøller, hvilket også var beskrevet i VVM-redegørelsen. Det måtte derfor forventes, at der kunne være et større område end det, der var opgjort i VVM-redegørelsen, hvorfra fugle ville blive fortrængt som følge af opstilling af 200 meter høje vindmøller. Nævnet bemærkede endvidere, at styrelsen ikke havde inddraget tab af fourageringsområder, som lå uden for Natura 2000-områdets afgrænsning, i det omfang disse kunne have betydning for bestanden af arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag. Nævnet fandt dog ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af fortrængning, da der var konkrete holdepunkter for at antage, at der over tid vil ske en tilvænning, idet kortnæbbet gås ved de tidligere opstillede vindmøller i området søgte føde tættere på møllerne og fløj mellem møllerne. Miljø- og Fødevareklagenævnet fandt i øvrigt ikke grundlag for at anse VVM-redegørelsens indhold for mangelfuld og stadfæstede herefter VVM-tilladelsen.

Kommentar: *Sammenlignes denne afgørelse om Miljøstyrelsens VVM-tilladelse til to kæmpevindmøller 100 meter fra et fuglebeskyttelsesområde ved Ringkøbing Fjord med samme nævns afgørelse i* ***MRF 2021.121 Mfk*** *om vindmølleparken ved Thorup-sletten, får man indtryk af, at lovgrundlaget for beskyttelse af Natura 2000-områder er ændret væsentlig. Dette er ikke tilfældet, og der er heller ikke kommet nye domme fra EU-Domstolen, som ændrer fortolkningen af habitatdirektivet. Havde nævnet i denne sag om de to forsøgsmøller ved Ringkøbing Fjorde fulgt den fortolkning, som samme klagenævn anlagde i sagen om VVM-tilladelse til vindmøller på Thorup-sletten, skulle VVM-tilladelsen også i denne sag have været ophævet, uanset dette måtte være ubelejligt for Miljøstyrelsen og kan forsinke den grønne omstilling.*

Stadfæstelse af VVM-tilladelse til opstilling af vindmøller i Ringkøbing-Skjern Kommune

19/03086

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens[1] § 57, stk. 8, jf. den dagældende bestemmelse i planlovens[2] § 58, stk. 1, nr. 4, jf. den dagældende VVM-bekendtgørelses § 9, stk. 1.[3]

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Miljøstyrelsens afgørelse af 19. januar 2019 om VVM-tilladelse for to forsøgsmøller ved Velling Mærsk i Ringkøbing-Skjern Kommune.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[4] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[5] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Indhold

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet 4

2. Sagens oplysninger. 5

2.1 Natur- og planforhold. 5

2.2 Den påklagede afgørelse. 5

2.2.1 Projektet 5

2.2.2 VVM-redegørelsen. 6

2.2.3 Tillæg til VVM-redegørelse. 19

2.2.4 VVM-tilladelsen. 19

2.3 Klagens indhold. 20

2.3.1 Manglende forudgående SMV-vurdering. 20

2.3.2 Placering af projektet 21

2.3.3 Efterfølgende ændringer 21

2.3.4 Natura 2000. 21

2.3.5 Materielle goder 21

2.3.6 Visuelle forhold. 22

2.3.7 Støj 23

2.3.8 Skyggekast 23

2.3.9 Trafik og støj i anlægsfasen. 24

2.3.10 Alternativer 24

2.3.11 Udarbejdelse af VVM-redegørelsen. 24

2.3.12 Øvrige klagepunkter 25

2.4 Miljøstyrelsens bemærkninger til klagen. 25

2.4.1 Udarbejdelse af VVM-redegørelsen. 25

2.4.2 Manglende forudgående SMV.. 26

2.4.3 Placering af projektet 26

2.4.4 Efterfølgende ændringer 26

2.4.5 Natura 2000. 27

2.4.6 Materielle goder 27

2.4.7 Visuelle forhold. 27

2.4.8 Støj 28

2.4.9 Skyggekast 28

2.4.10 Trafik og støj i anlægsfasen. 28

2.4.11 Øvrige klagepunkter 28

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 28

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse. 28

3.2 Den retlige ramme. 29

3.2.1 Overgangsregler 29

3.2.2 Prøvelsens omfang. 30

3.2.3 VVM-reglerne. 31

3.2.4 Habitatreglerne og samspillet med VVM-reglerne. 32

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger 32

3.3.1 Ad 1) Manglende forudgående SMV og projektets placering. 32

3.3.2 Ad 2) Udarbejdelse af VVM-redegørelsen. 33

3.3.3 Ad 3) Efterfølgende ændringer 34

3.3.4 Ad 4) Natura 2000-område nr. 69 (gæs og svaner) 35

3.3.5 Ad 5) Materielle goder 38

3.3.6 Ad 6) Visuelle forhold. 38

3.3.7 Ad 7) Støj 39

3.3.8 Ad 8) Skyggekast 40

3.3.9 Ad 9) Trafik og støj i anlægsfasen. 41

3.3.10 Ad 10) Alternativer 42

3.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets øvrige bemærkninger 42

3.5 Gebyr. 42

3.6 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse. 42

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 28. januar 2019 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af en sommerhusgrundejerforening i området.

Klager har navnlig anført, at

- undersøgelser af påvirkningen på områdets gæs og svaner, som er på udpegningsgrundlaget for et nærliggende Natura 2000område, ikke er tilstrækkelig, og projektet derfor ikke kan vedtages,
- projektet kan have indvirkning på materielle goder, herunder på den nærliggende [V1], ejendomspriser og turisme,
- der er flere ejendomme i et nærliggende sommerhusområde, som vil blive visuelt påvirket af møllerne, og det fremgår ikke af VVMredegørelsen, hvordan visualiseringerne er blevet udført, ligesom der ikke er taget højde for, at træbevoksningen i sommerhusområdet er i dårlig stand,
- der vil være højintensive blinkende lys, som vil påvirke området,
- der burde have været foretaget konkrete støjmålinger, da de udførte støjberegninger efter klagers opfattelse ikke er pålidelige, ligesom den samlede støjgene i området vil blive forhøjet, da området er udsat for sammensat støj fra flere støjkilder,
- der vil være skyggepåvirkning i sommerhusområdet, og der er ikke taget højde for, at træbevoksningen er i dårlig stand, og derfor ikke vil virke afskærmende,

- opførslen af vindmøllerne vil give trafikale problemer, og der vil desuden i en årrække være væsentlig trafik og arbejde på møllerne,
- der er alternative placeringsmuligheder, og det er ikke godtgjort, at der er behov for opstilling af testvindmøller,
- VVMtilladelsen er en koordineret proces mellem projektmager, en vindmølleproducent og en række myndigheder, og VVM-redegørelsen er udført af et rådgivningsfirma for projektmagers regning,
- der er ikke lavet en forudgående strategisk miljøvurdering inden vurderingen af virkningen på miljøet,
- projektet er placeret uden for område nr. 107, som er udpeget og godkendt af folketinget og RingkøbingSkjern Kommune,
- det ikke er en kvalificeret vurdering, at miljøpåvirkningerne bliver væsentlig mindre med kun to møller, og der bør i stedet udarbejdes en ny miljøvurdering,
- opstillingen af vindmøllerne vil få alvorlige konsekvenser for områder, herunder sommerhusområdet og Velling Kirke, ligesom en øget støjpåvirkning fra [V1] på grund af vindmøllerne vil være uacceptabelt, og
- Ribe Stifts veto er blevet fejlagtigt underkendt, ligesom RingkøbingSkjern Kommune har inddraget usaglige hensyn i lokalplanprocessen for området.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.3.

Klager har anmodet om, at klagen tillægges opsættende virkning. Miljø- og Fødevareklagenævnet har besluttet i stedet at foretage en egentlig realitetsbehandling af sagen.

Der er desuden klaget til Planklagenævnet over Erhvervsstyrelsens udstedelse af kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes Kommuneplan 2017-2029, To forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk, med tilhørende miljørapport og Ringkøbing-Skjern Kommunes endelige vedtagelse af lokalplan nr. 438, to forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk, med tilhørende miljørapport.[6] Planklagenævnet har den 16. december 2021 ikke givet medhold i klagerne over planerne.

2. Sagens oplysninger

2.1 Natur- og planforhold

Projektområdet ligger ved Velling Mærsk i det åbne land med dyrkede marker ca. 500 m øst for Ringkøbing Fjord i Ringkøbing-Skjern Kommune. Ca. 100 m vest for vindmøllerne ligger Natura 2000-område nr. 69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, som består af habitatområde H62 og fuglebeskyttelsesområde F43. Der har tidligere været opstillet 100 mindre vindmøller i området.

For området gælder Erhvervsstyrelsens kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029 med tilhørende miljøvurdering, som er udstedt den 11. januar 2019, og Ringkøbing-Skjern Kommunes lokalplan nr. 438, To testvindmøller ved Velling Mærsk, med tilhørende miljøvurdering, som er vedtaget endeligt den 15. januar 2019.

2.2 Den påklagede afgørelse

2.2.1 Projektet

Projektet består af to testvindmøller med en totalhøjde på mellem 150 m og 200 m samt koblingsstation, el-kabler, mindre bygninger, adgangsveje og arbejdsarealer. Da det er testvindmøller, kan det forventes, at der i løbet af projektets levetid skal ske udskiftning af hele vindmøller inklusiv fundament eller dele af vindmøllerne.

Vindmøllerne placeres langs vejen [A1] i en afstand, hvor der ikke er vingeoverslag over vejen. Den nordligst mølle, som er nærmest vejen, placeres derfor 99,4 m fra vejen, så det er muligt at afprøve en rotor med op til 180 m i diameter. Afstanden mellem de to møller er ca. 680 m.

Strømmen fra de to møller samles i en koblingsstation, hvorfra der sker tilslutning til det offentlige el-net. Koblingsstationen bliver etableret som en del af projektet på en af de to mulige placeringer, der er givet mulighed for i lokalplanen for området. Ud over koblingsanlæg kan der være en bygning på op til 140 m2 og i op til 6 m højde med bl.a. SCADA-anlæg og andet udstyr til test og styring af vindmøllerne.

Der kan derudover opstilles en mindre bygning på op til 30 m2 og op til 4 m i højden ved hver mølle.

2.2.2VVM-redegørelsen

Naturstyrelsen var på daværende tidspunkt den kompetente myndighed for projektet i henhold til VVM-bekendtgørelsen. Kompetencen er efterfølgende i forbindelse med ikrafttrædelsen af miljøvurderingsloven overført til Miljøstyrelsen ved bekendtgørelse nr. 447 af 10. maj 2017.

Naturstyrelsen har i perioden fra den 28. marts 2014 til den 25. april 2014 afholdt en offentlig høring over projektet for de oprindeligt fire testvindmøller, som blev anmeldt den 7. august 2013, med henblik på at indkalde ideer og forslag til planlægningen og indholdet af VVM-redegørelsen.

På baggrund af høringen er der udarbejdet en samlet miljørapport for kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes Kommuneplan og VVM-redegørelse for projektet (herefter benævnt VVM-redegørelsen). VVM-redegørelsen var i offentlig høring fra 10. oktober 2014 til 12. december 2014, og der er i februar 2015 udarbejdet en sammenfattende redegørelse efter VVM-bekendtgørelsens § 12, stk. 2.

I det følgende gengives de dele af VVM-redegørelsen, der er relevante for klagen over VVM-tilladelsen.

Påvirkning af Natura 2000-område

I VVM-redegørelsens afsnit 12 indgår en væsentlighedsvurdering i forhold til Natura 2000-områder (foreløbig Natura 2000-vurdering), hvor bl.a. påvirkningen af det nærmeste Natura 2000-område, nr. 69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, er behandlet.

Det fremgår bl.a., at området er et stort fladt landbrugsområde, som tidligere husede Danmarks største vindmøllepark med 100 møller, som løbende er taget ned mellem 2003 og 2011. Området er et afvandet lavbundsområde og er karakteriseret ved få og små plantager og beplantninger. Der er få beskedne læhegn, og på markerne avles korn og græs. Mod vest grænser området op til Ringkøbing Fjord med omgivende enge. Området fremstår derfor meget åbent.

Der er i nærområdet store naturinteresser, og de omkringliggende marker anvendes i et ikke ubetydeligt omfang af trækfugle til fouragering om foråret og efteråret samt i milde år om vinteren. Særligt for kortnæbbet gås og bramgås er området af betydning, hvilket det også var, da der stod mange vindmøller i området. Natura 2000-område nr. 69 udgør et af landets vigtigste yngle- og rasteområder for en række fugle, der på forskellig vis er tilknyttet fjorden. Bl.a. svaner og gæs benytter fjorden som rasteområde i træksæsonen. Tipperhalvøen er landets vigtigste yngle- og rasteområde for en række truede engfugle.

I VVM-redegørelsen er der i figur 12.3 en oversigt over fuglearterne på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F43. Det er for hver art vurderet, om der skønnes at kunne være væsentlige konflikter i forhold til møllerne på Velling Mærsk. Pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås, grågås og mørkbuget knortegås er bl.a. beskrevet. Om pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås og grågås fremgår det, at der eventuelt kan være en fortrængning fra egnede fourageringsområder, men at det er vurderet, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning. Om mørkbuget knortegås fremgår det, at der ikke vil være en påvirkning.

Det fremgår desuden, at der ud over fuglebeskyttelsesområdet i Ringkøbing Fjord findes en række mindre fuglelokaliteter i området, herunder Velling Mærsk, som er den vigtigste lokalitet i og omkring vindmølleområdet næst efter Ringkøbing Fjord. Fem fuglelokaliteter med antal af registreringer af arter og forekomster fra DOF-basen[7] er oplistet i miljørapportens figur 12.5. Kortnæbbet gås er for alle fem lokaliteter den hyppigste art, og derudover er bl.a. bramgås og sangsvane vigtige arter. De vigtigste ornitologiske interesser i området er knyttet til Ringkøbing Fjord, men Velling Mærsk-området har også en ikke uvæsentlig værdi for fuglene som fourageringslokalitet i træktiden samt i milde vintre, hvor bl.a. gæs tiltrækkes af de vidtstrakte arealer med græs, stubmark og vintersæd.

Der er ikke gennemført systematiske optællinger af yngle- eller trækfugle på lokaliteten, men bl.a. fugle, som er iagttaget under besigtigelser i forbindelse med miljørapporten, er opført i figur 12.6 i VVM-redegørelsen. Det er særligt store gåseflokke, som flyver hyppigt til og fra området fra andre fourageringsområder langs Vestkysten og fra Ringkøbing Fjord. En del iagttagelser tyder på, at fuglene typisk flyver over området i skønsmæssigt 250-300 m højde, hvilket dog er afhængigt af vind- og vejrforhold, og at trækket både foregår nord-syd og øst-vest. I yngletiden har området begrænset værdi for fuglene, og fuglene er derfor fåtallige.

Yderligere fremgår det, at der er fire effekter, som kan forårsage en potentiel påvirkning på fugle fra vindmøller – kollisioner og dødsfald, fortrængnings- og forstyrrelseseffekt og tab af fourageringsområde samt barriereeffekt.

Der er henvist til en foreslået opdeling i områder som "højrisiko-", "usikker-" eller "lavrisiko"-område i fuglemæssig sammenhæng, og det er vurderet, at Velling Mærsk hører til mellemgruppen.

Om barriereeffekten fremgår det bl.a., at der eventuelt kan være negative konsekvenser for fugle på grund af et øget energiforbrug, fordi fuglene må flyve uden om vindmøllerne. Effekten vurderes at være teoretisk og af uhyre begrænset betydning for fuglene på arts- og populationsniveau. Fugle tilbagelægger generelt store afstande uden problemer. Den beskedne omvej, som en vindmøllepark vil udgøre, er i den sammenhæng marginal og uden betydning for fuglenes samlede energiforbrug- og balance. Det er i figur 12.15 vurderet, om vindmøllerne kan udgøre en barriere i forhold til fuglenes adgang til Natura 2000-området. For gæs og svaner på udpegningsgrundlaget fremgår det, at rastende og fouragerende fugle i begrænset omfang kan blive tvunget til at flyve udenom eller over møllerne, da det er iagttaget ved vindmølleparker både i Danmark og i udlandet. Fugle, der fouragerer på markerne lige omkring møllerne, vil givetvis hurtigt vænne sig til møllerne. Der er stor afstand mellem møllerne, og de vil sandsynligvis kunne flyve mellem møllerne, hvilket også er iagttaget omkring den oprindelige møllepark. Det er vurderet, at der eventuelt kan være en meget begrænset og helt ubetydelig påvirkning.

Derudover fremgår det, at vindmøllerne ikke vil udgøre en barriere for trækfugle, da forårs- og efterårs-træk vil have en nord-sydlig orientering. Trækkende fugle vil have mulighed for i god tid at ændre trækretning og flyve udenom, sandsynligvis vest om, hvor der stort set ikke er forstyrrende menneskelig aktivitet, ligesom området i et vist omfang kan benyttes under fouragering på trækket. Møllerne vil heller ikke udgøre en barriere for ynglende fugle, da arealerne ved Velling Mærsk og de nærmeste arealer mod fjorden anvendes til planteavl, og dermed ikke har værdi for de ynglende fugle på udpegningsgrundlaget. For rastende fugle er der henvist til, at det er beskrevet, at der er gæs og ænder i stort antal i området langs fjorden efterår, vinter og forår. Heraf overnatter mange på fjorden og flyver om morgenen ind og fordeler sig i landskabet under fourageringen. Trækket kan i nærområdet ved Ringkøbing Fjord gå i alle retninger. Hvis fuglene flyver mod øst, kan vindmøllerne ligge i vejen, men da vindmøllerækken med fire vindmøller maksimalt spænder over 2 km, vil fuglene uden problemer kunne flyve uden om eller mellem vindmøllerne, hvilket de også tidligere har gjort med vindmøller med meget mindre indbyrdes afstand. Fuglene vil derfor kun i yderst begrænset omfang kunne få, hvad man kunne kalde en barriereeffekt, og den vurderes ikke at kunne få negativ effekt i forhold til fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området.

Om kollisioner fremgår det bl.a., at fugle kan blive dræbt af vindmøller, og at vindmøllevingernes hastighed er væsentlig højere end de fleste fugles flugt- og reaktionshastighed. Der er henvist til, at der i Danmark inden for de seneste 20 år er gennemført tre store, vigtige litteraturstudier af internationalt, videnskabeligt veldokumenterede effekter fra vindmøller på bl.a. fugle.

En af hovedkonklusionerne i en stor dansk undersøgelse fra 1995 var, at risikoen for dødsfald for fugle som følge af kollision, uanset møllens art og størrelse, er lille og umiddelbart uden betydning på populationsniveau. To større undersøgelser i 2004 og 2011 har ikke givet grundlag for at ændre væsentligt på denne konklusion. Der er desuden henvist til et grundigt tysk studie fra 2004, hvor forskellige effekter på fugle er undersøgt statistisk på baggrund af et stort antal enkeltundersøgelser fra en række lande. Generelt fandt man i undersøgelsen, at der er mellem 0 og 50 dødsfald pr. mølle pr. år.

Der er desuden henvist til en større svensk litteraturundersøgelse, hvor der for fugle er beregnet en mortalitetsrate på gennemsnitligt 2,3 dødsfald pr. mølle pr. år. Variationen er i denne undersøgelse mellem 0 og 60 fugle pr. mølle pr. år, og det fremgår, at det særligt er enkelte uheldigt placerede møller eller vindmølleparker, som forårsager de fleste dødsfald.

Derudover er der henvist til en undersøgelse, som viser, at kollisionsrisikoen tilsyneladende er den samme uanset møllens størrelse inden for visse grænser. Årsagen er bl.a., at der udskiftes flere mindre møller med større møller, at der bliver mere plads til at fugle kan flyve under og mellem møller, og at de større møller har en langsommere rotationshastighed.

I VVM-redegørelsen er det bl.a. anført, at vindmøller sammenlignet med andre menneskerelaterede dødsårsager, herunder biler, bygninger og el-ledninger, kun udgør en meget beskeden risiko for fugle, og at vindmøller reelt er uden betydning for fugle på populationsniveau.

Om habitattab, forstyrrelses- og fortrængningseffekt og tab af fourageringsområder fremgår det bl.a., at den største effekt på fugle er forstyrrelser, som kan føre til fortrængning eller bortskræmning af visse arter fra et potentielt yngle- eller fourageringsområde. Effekten er meget forskellig fra art til art, da nogle tvinges til at flyve uden om møller eller mister et fourageringsområde, mens andre ikke generes særligt af vindmøllerne og færdes tæt på dem.

Der er desuden bl.a. henvist til en opgørelse af undersøgelser af fugletætheder omkring vindmølleparker, forstyrrelsesafstand og eventuel tilvænning efter et par år med vindmøller. [8] Resultaterne i opgørelsen er ikke entydige, og responsafstanden varierer meget fra art til art. Generelt bemærkes det, at bl.a. gæs og ænder har den længste respons- eller forstyrrelsesafstand. Desuden stiger fortrængningsafstanden med møllens højde og størrelse. Opgørelsen viser en responsafstand i forhold til vindmøller på mellem 38 m til 373 m.

Det fremgår desuden af VVM-redegørelsen, at der i ældre litteratur ikke er noget, der tyder på, at fugle generelt vænner sig til vindmøller. Det er dog i visse tilfælde konstateret specifikt ved undersøgelser ved de gamle vindmøller ved Velling Mærsk, at den ellers sky kortnæbbede gås i Vestjylland med tiden begyndte at søge føde tættere på møllerne og fløj mellem møllerne. Det tyder på, at fuglene i hvert fald ikke i markant grad bliver skræmt væk fra et område, hvis det i øvrigt er velegnet som fourageringsområde eller ynglelokalitet, selvom det samlede billede er uklart.

Særligt om tab af fourageringsområder er der henvist til undersøgelser i forbindelse med etablering og udvidelse af en anden vindmøllepark, hvor det blev konkluderet, at fuglene ville kunne finde alternative fourageringsområder i nærheden. Det fremgår, at situationen er meget lig med situationen i Velling Mærsk, og at påvirkningen derfor næppe har et omfang eller en betydning, som er væsentlig for nogen arter på populationsniveau. En eventuel påvirkning af fourageringsområder for fugle, inddelt i logiske grupper, er behandlet i figur 12.13.

Der er desuden redegjort for, at ingen arters forekomst, adfærd og mulighed for fouragering og rast inde i Natura 2000-området vurderes at blive væsentlig påvirket af vindmøllerne. Efter den maksimale responsafstand på 373 m, som fremgår af figur 12.11, vil der være et teoretisk forstyrrelsesfelt inden for Natura 2000-området ved den nordligste vindmølle på 263 m. Den teoretisk maksimale forstyrrelseseffekt vil næsten række helt til rørskoven omkring fjorden, og vil maksimalt udgøre ca. 14 ha. Den teoretisk maksimale forstyrrelseseffekt fremgår af VVM-redegørelsens figur 12.14.

Der er på den baggrund lavet et konservativt skøn over forstyrrelseseffekten i Natura 2000-området. Der er inden for arealet en bræmme på ca. 4 ha, hvor beplantningen reducerer det potentielt påvirkede areal til 10 ha. Det samlede landareal i Natura 2000-området er 5.875 ha, hvoraf størstedelen er potentielle fourageringsområder. Vindmøllen vil derfor potentielt kunne påvirke 0,17 % af arealet. Vejen gennem området og bevoksning udgør desuden en naturlig buffer mellem vindmøllen og mulige fourageringsområder. Påvirkningen vil i praksis derfor

være endnu mindre. Da der samtidig også kan ske tilvænning over tid, vurderes vindmøllerne ikke at udgøre en væsentlig påvirkning for fuglene på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

Særligt svaner og gæs vil vænne sig til at fouragere i området eller finde nye fourageringsområder. Det er vurderet, at det ikke vil være noget større problem, da de konkrete marker i forvejen skifter fra år til år, afhængigt af hvilke afgrøder der dyrkes. Vinterraps og vintersæd er særligt værdifuldt for svaner og gæs, og det samlede areal med vintersæd er generelt øget betydeligt gennem de seneste ti år.

Sammenfattende er det vurderet, at etablering af vindmøller på Velling Mærsk ikke vil få væsentlig påvirkning af Natura 2000-området, Ringkøbing Fjord, og at projektet ikke vil være i konflikt med bevaringsmålsætningen for området.

Det er begrundet med, at det på baggrund af den mangeårige forskning på området og den eksisterende viden om fuglene på lokaliteten er vurderet, at vindmøllerne skønsmæssigt kan blive årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald om året. Kortnæbbet gås, bramgås og sangsvane vil være blandt de arter, hvor der vil være størst risiko, da de fouragerer på de omkringliggende marker.

I forhold til at der for få år siden stod mere end 100 møller i området, hvor der så vidt vides ikke er blevet rapporteret store fugledødsfald, må risikoen for kollisioner vurderes at blive væsentlig mindre i fremtiden, bl.a. på grund af, at afstanden mellem vindmøllevingerne er ca. 500 m, og der dermed er god plads til passage mellem møllerne.

Vindmøllerne vurderes ikke at få væsentlige negative konsekvenser for fuglearter på udpegningsgrundlaget i Ringkøbing Fjord, da ingen fuglearter yngler i projektområdet, og de fleste arter på udpegningsgrundlaget ikke eller kun sjældent vil træffes i området. Kun få arter vil som største påvirkning eventuelt kunne miste et mindre fourageringsområde på maksimalt 0,17 % af Natura 2000-områdets landareal.

Materielle goder

Socioøkonomiske forhold er beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 10.18, hvor det bl.a. fremgår, at vindmøller er en vigtig eksportartikel, og fastholdelse af den ledende position på området er af overordnet betydning. Testpladsen kan derfor få stor socioøkonomisk betydning både nationalt og lokalt ved fastholdelse af arbejdspladser og knowhow.

Produktion og installation af vindmøllerne vil kræve ca. 480 årsværk, og i driftsfasen vil der være ca. 12 årsværk.

Salg af vindmølleanparter må forventes at give lokalsamfundet en ekstra indtjening til gavn for den lokale økonomi, og derudover vil Grøn Ordning efter VE-loven give et økonomisk tilskud til projektpuljen i Ringkøbing-Skjern Kommune. [9]

Værditabsordningen efter VE-loven pålægger vindmølleopstilleren at betale for et eventuelt værditab på lokale boliger på grund af opstilling af vindmøllerne. Værditabet vurderes af taksationskommissionen. Derudover er der indgået frivillige aftaler mellem vindmølleropstilleren og 32 lokale beboere for samlet 3 mio. kr., hvilket heller ikke er uvæsentligt for den lokale økonomi.

Det fremgår også, at ca. 6 ha landbrugsjord vil blive taget ud af drift på grund af vindmøllerne, herunder en del ved den nordligste vindmølle, som grænser op til et udpeget særligt værdifuldt landbrugsområde. Området er så begrænset, at det ikke vurderes at have betydning i landbrugsmæssig sammenhæng.

For [V1] er det i forhold til beskæftigelsen vurderet, at forsøgsvindmøllerne ikke vil få nogen effekt, hvis Ringkøbing-Skjern Kommunes ansøgning om dispensation fra krav om maksimum 10 passagerer imødekommes. Hvis dispensationsanmodningen ikke imødekommes, vil anvendelse af [V1] blive reduceret, da ca. 1 % af aktiviteterne foregår med mere en 10 passagerer, bl.a. ved faldskærmsudspring og transport af turister. I det tilfælde må der flyves ad flere gange eller fra andre [V1]. Det er ikke muligt at sætte præcise værdier på det tab.

Vindmøller skønnes i øvrigt ikke at få negative konsekvenser for turismen, råstofindvinding, jagt eller muligheder for andre rekreative aktiviteter. Store forsøgsmøller kan have en positiv effekt på turismen, da de vil tiltrække besøgende.

I forhold til sommerhusudlejning i området syd for møllerne vurderes projektet heller ikke at få negativ effekt. Nærområdet er i udpræget grad kraftigt domineret af vindmøller, og selve projektområdet har tidligere rummet 100 vindmøller. Potentielle lejere er bekendte med det, og må formodes at holde sig væk, hvis de ikke bryder sig om vindmøller eller er generet af evt. vindmøllestøj. Lige netop i dette område vil det være muligheden for andre aktiviteter, som tiltrækker potentielle lejere, herunder jagt, fiskeri og surfing.

Visuelle forhold

Den landskabelige påvirkning er beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 10.17.

Om metode fremgår det, at fotopunkterne til visualiseringerne overordnet er udvalgt, så de viser hvordan vindmøllerne vil fremstå fra væsentlige udsigtspunkter, hvor mange mennesker har deres daglige færden. Desuden er andre fotopunkter valgt for at vise påvirkningen på landskabet. De udvalgte fotopunkter er markeret på figur 10.30. Figuren angiver desuden punkter, som det ved nærmere undersøgelse, enten ved besigtigelse, fotografering eller visualisering, er vurderet, at vindmøllerne ikke er synlige fra. Visualiseringerne er udarbejdet på fotos af de eksisterende forhold med møllen med en rotordiameter på 164 m og en navhøjde på 118 m.

Der er i alt lavet 27 visualiseringer af den landskabelige påvirkning og 11 visualiseringer fra naboboliger. Otte af de udarbejdede visualiseringer, herunder to fra naboboliger, indgår i VVM-redegørelsen, og resten fremgår af bilag 1 og bilag 2 til VVM-redegørelsen.

I VVM-redegørelsens afsnit 10.1.2 fremgår det om vurderingen af den visuelle påvirkning ved naboboliger, at der er foretaget visualiseringer fra ni naboboliger, og at der derudover er en visualisering syd fra Velling og en visualisering fra sommerhusområdet Stauning Vesterstrands nordlige indkørsel.

Det fremgår, at vindmøllerne på grund af deres højde ofte vil blive synlige over bevoksning, men at selv forholdsvis lav bevoksning kan dække for vindmøllerne. Om sommerhusområdet Stauning Vesterstrand fremgår det, at der inden for to km af vindmøllerne formentlig vil være udsigt til vindmøllerne gennem eller over bevoksningen for ca. 17 sommerhuse. Det er

sammenfattende for vurderingen af den visuelle påvirkning ved naboboliger vurderet, at møllerne generelt vil være markante, og fra naboboliger helt ud til 1,5 km fra vindmøllerne vil de også være dominerende.

Det er vurderet i VVM-redegørelsen afsnit 10.17.5, at sommerhusområdet ved Stauning Vesterstrand generelt er omgivet af tæt bevoksning, men at der fra nogle haver, langs veje og fra åbne arealer er kig til vindmøllerne, hvor hele eller dele af møllerne vil være synlige. Fra den nordlige indkørsel er der udsigt over det flade, åbne landskab, og møllerne vil være store og dominerende. Da området i forvejen er præget af vindmøller, er det vurderet, at det ikke vil påvirke oplevelsen af landskabet i væsentlig grad.

Af afsnit 10.17.6 fremgår det, at der inde fra sommerhusområdet Stauning Vesterstrand ikke er udsigter, der vil blive påvirket i væsentlig grad. Fra den nordlige del af sommerhusområdet er vindmøllerne dominerende i landskabet, hvis man kan se gennem bevoksningen, men det er ikke en påvirkning af oplevelsen af sommerhusområdet. Generelt er påvirkning vurderet med den høje og brede eksisterende bevoksning, og hvis noget af dette fældes, vil det medføre, at vindmøllerne bliver meget synlige og dominerende, hvis man ser mod nord.

Der er desuden foretaget fem natvisualiseringer fra fem af fotopunkterne, hvoraf én er fra fjernzonen og fire er fra nærzonen. En af natvisualiseringerne er gengivet i VVM-redegørelsens afsnit 10.17.4. Vindmøllerne er visualiseret med hvidt lys i 2000 candela på nacellen og midt på mølletårnet.

Om vindmøllernes påvirkning fra lysblink om natten fremgår det af VVM-redegørelsens afsnit 10.17.5, at de kan virke forstyrrende på nattehimlen set fra det flade, åbne landskab. Hvor møllerne opleves fra bakkeøen opleves lyset ikke så højt på himlen, og lysblinken vil være mindre forstyrrende, men oplevelsen af lys i landskabet forstærkes. Lyset vil aldrig blænde, og giver dermed ikke direkte gener, men det kan virke irriterende, at nattehimlen bliver afbrudt. Fra den yderste del af mellemzonen og fjernzonen vil det hvide blinkende lys fremstå mindre tydeligt og markant, og ikke være generende på grund af afstanden.

Støj

Støj er behandlet i VVM-redegørelsens afsnit 10.7. Det fremgår bl.a., at der er udført støjberegninger for de beboelser, der ligger inden for en afstand af 2 km fra vindmølleprojektet. De lovgivningsmæssige støjgrænser betyder, at vindmøllerne i Velling Mærsk sammen med andre vindmøller ikke må støje mere end 42 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s og 44 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s ved udendørsarealer ved nabobeboelser i det åbne land. For områder med støjfølsom arealanvendelse er grænserne henholdsvis 37 d(BA) og 39 dB(A). Støjberegningerne i VVM-redegørelsen er beregnet ud fra støjbekendtgørelsen.[10]

Det fremgår, at det beregnede støjniveau ikke nødvendigvis er udtryk for, hvor generende støj fra vindmøller er, da der bl.a. kan være rentoner, som er en tydelig hørbar tone. Der er dog normalt ikke rentoner fra nye vindmøller, og hvis de opstår, vil man ændre vindmøllen, så rentonen forsvinder. Menneskers opfattelse af støj afhænger desuden også af baggrundsstøjens niveau, som ofte vil overdøve støjen fra møllerne, hvis vindhastigheden er omkring 8-12 m/s. Baggrundsstøj stiger ved stigende vindhastigheder, mens støj fra

vindmøller kun stiger op til 7 m/s, hvorefter den typisk er konstant eller falder lidt. Den beregnede støjværdi ved 8 m/s udtrykker derfor formentlig den maksimale støjpåvirkning fra projektets vindmøller.

Det fremgår desuden, at der er tre områder rundt om projektet, som er udlagt som støjfølsomme områder, herunder sommerhusområdet Stauning Vesterstrand 1,4 km væk. I VVM-redegørelsen er sommerhusområdet støjmæssigt behandlet under områdets nærmeste punkt i forhold til vindmøllerne, da beregningerne viser, at støjbelastningen vil være størst der, og vindmøllestøjen ved de øvrige sommerhuse vil være lavere.

Derudover fremgår det, at støjgrænser for vindmøller gælder for den samlede vindmøllestøj, og at andre eksisterende vindmøller derfor skal inddrages i beregningerne. Derfor er 11 vindmøller ved Lem Kær, 67 møller ved Gestenge, 4 eksisterende vindmøller ved Velling Mærsk og 6 mindre vindmøller, der kan bidrage til støj ved naboboligerne inddraget i beregningen. Dog inddrages de ikke, hvis støjen fra de eksisterende vindmøller ligger mindst 15 dB(A) under de nye vindmøllers støj ved naboboligerne, da støjen i det tilfælde ikke kan høres på grund af de nye vindmøller.

Om sammensat støj fremgår det, at det ikke er lovpligtigt at lægge støj fra forskellige typer af støjkilder sammen, da det er nogle yderst komplekse beregninger. Det eksisterende lovgrundlag giver heller ikke mulighed for at gribe ind over for støj med den begrundelse, at den samlede sammensatte støj fra forskellige typer støjkilder overskrider de fastsatte grænseværdier. Der er desuden forskellige målemetoder og grænseværdier for forskellige typer af støj. Undersøgelser har desuden vist, at hvis en type af støj er væsentlig mere generende end en anden, bestemmer den støj den samlede virkning af støjen. Er to typer af støj lige generende, vil den samlede støj være mere generende end de to typer hver for sig.

Beregninger for projektet er foretaget efter anvisningerne i støjbekendtgørelsen og er udført i programmet [V2].

Om selve støjberegningerne fremgår det, at vindmølleprojektet overholder støjkravene ved alle projektets naboboliger. Der vil maksimalt være 40,9 dB(A) og 42,9 dB(A) ved nabobeboelser ved henholdsvis 6 m/s og 8 m/s. Den beregnede maksimale støjpåvirkning ved nabobeboelserne fremgår af figur 10.11 A og 10.11 B i VVM-redegørelsen. De beregnede støjkurver fremgår desuden af figur 10.9. De øvrige vindmøller, som indgår i beregningerne er oplistet i figur 10.10.

Der er samlet 6 naboboliger som får en lille støjforøgelse af den samlede støj fra vindmøller på under 1 dB(A). 17 boliger vil få en netop hørbar forøget støjpåvirkning på 2 dB(A) eller derunder og 7 vil få en hørbar men lille ændring på 3 dB(A) eller derunder. 17 boliger vil få en støjforøgelse mellem 3 og 5 dB(A), som betragtes som en væsentlig og tydelig ændring, og 12 naboboliger vil få en støjforøgelse mellem 5 og 7,7 dB(A), hvor 10 dB(A) betragtes som en fordobling af støjen.

Grænseværdierne for områder med støjfølsom arealanvendelse bliver desuden overholdt, herunder ved Stauning Vesterstrand, hvor der vil være 33,8 dB(A) ved 6 m/s og 37,5 dB(A) ved 8 m/s, og grænseværdierne derfor er overholdt.

Om sammensat støj fremgår det, at naboboligerne til mølleprojektet under de eksisterende forhold i varierende grad er påvirket af støj fra andre vindmøller, transformatorstation, tog, landbruget, vejtrafik, en knuseplads og flyvninger ved [V1], ligesom der er planlagt for en motocrossbane i området. Støjpåvirkningen fra de øvrige vindmøller i området er indregnet i støjberegningerne på miljørapporten, hvilket fremgår af figur 10.10. Det er sammenfattende om sammensat støj vurderet, at en sammensat støjpåvirkning fra mange støjkilder sjældent vil forekomme, og at det alene på grund af afstanden mellem støjkilderne næppe vil være et væsentligt problem.

Samlet er det om støj vurderet, at vindmøllerne overholder støjkravene i støjbekendtgørelsen, og på det grundlag er det vurderet, at støj fra vindmølleprojektet ikke udgør et væsentligt problem for naboboliger og støjfølsomme arealer.

Skyggekast

Det fremgår bl.a. af miljørapportens afsnit 10.8 om skyggekast, at der ikke er fastsat regler for hvor store gener fra skyggekast, en vindmølle må påføre naboboliger. I miljøministeriets vejledning anbefales det dog, at naboboliger ikke påføres skyggekast mere en ti timer om året, beregnet som reel skyggekast.[11] Der kan installeres et softwareprogram på computeren, der stopper vindmøllen i de mest kritiske perioder.

Skyggekast er vurderet på baggrund af beregninger af worst case-scenariet med fire 200 m høje vindmøller af mølletypen V164, som er den første type, som planlægges opstillet. Der vil efterfølgende kunne opstilles mølletyper med et lavere tårn og en større rotor, hvilket vil kunne give enten ingen eller en marginal ændring. Skyggekastet er beregnet i sandsynlig værdi, også kaldet reel værdi, som er den værste værdi korrigeret for vindstille og overskyede timer og vindretning i et normalt år i Danmark, ligesom tidspunktet på året indgår. Der er i beregningen ikke taget hensyn til, om der ligger bygninger eller tæt, høj bevoksning mellem boligen og vindmøllerne, som kan reducerer skyggekastet. I nogle tilfælde kan skyggekastet derfor være lavere end i beregningen, men hvis forholdene omkring boligen ændres, kan skyggekastet blive som beregnet.

Miljørapporten indeholder en oversigt over den beregnede årlige skyggepåvirkning ved naboboliger op til 2 km fra vindmøllerne både indendørs og udendørs. De beregnede skyggelinjer er desuden indtegnet på VVM-redegørelsens figur 10.14.

Det fremgår, at fra projektet i sig selv vil tre naboboliger få over ti timers udendørs skyggekast om året, seks boliger vil få mellem ti og fem timer, og 31 boliger vil få under fem timer.

Sammenlagt for de nye og de eksisterende vindmøller vil ni naboboliger få over ti timers udendørs skyggekast om året, seks naboboliger vil få mellem fem og ti timer, og seksogtyve naboboliger vil få under fem timers skyggekast.

Ved de naboboliger, hvor der sammenlagt vil være over 10 timers årligt skyggekast, kan man etablere skyggestop. Det vil blive krævet i VVM-tilladelsen.

Om metode fremgår det af VVM-redegørelsens afsnit 10.1.1, at skyggekastberegningerne er lavet i programmet [V2].

Trafik

I VVM-redegørelsens afsnit 9.1.8 er det om transport og trafik i anlægs- og demonteringsfasen bl.a. beskrevet, at transport af store mølledele og vejmaterialer skal ske ad én af tre alternative tilkørsler, enten via [A2], [A1] eller [A3]. I figur 9.3 er det er angivet, hvor stort et antal af lastbiler/vogntræk der vil være fra projektet, afhængig af tilkørsel. Der vil i alt være 2.820-5.190 transporter i anlægsfasen.

Hovedparten af transporten antages at komme ind af [A2]. Etableringsfasen varer 100-150 dage, og det vil på [A2] forøge trafikbelastningen med 4 % og antallet af lastbiler med 15-35 %. På [A1] vil der være en forøgelse med 100-250 % lastbiler. Den samlede trafik af dog stadig af et begrænset omfang, og det er vurderet, at den ikke vil give væsentlige gener i boligerne langs vejen.

Vejene forventes at være afspærret kortvarig, når store specialtransporter skal passere, da de bruger hele vejens brede. Det er i alt 200 transporter med kraner og mølledele fordelt på 80 dage. Hvis der er behov for det ved transporten af de store mølledele, vil der blive etableret midlertidige udvidelser. Dog skal der i et sving fra [A2] til [A1] permanent laves en svingbane på sydsiden af vejen samt eventuelt ryddes hegn.

Specialtransporter med bl.a. møllekomponenter vil foregå af ruter, som er afstemt med vejmyndighederne. Foreløbigt er det forventet, at de vil blive transporteret via en rute, hvor der allerede er etableret store rundkørsler, der tillader store specialtransporter at passere. Der vil derfor ikke være behov for yderligere trafikforanstaltninger, bortset fra overkørsler ved [A2], [A1] eller [A3].

Sammenfattende er det vurderet, at transporten til byggepladsen i en begrænset periode vil betyde væsentlig øget tung transport, men det er vurderet, at det ikke giver væsentlige gener ved naboboliger, bl.a. da afspærring af veje vil være i en meget begrænset periode og der totalt set er et begrænset antal boliger, der bliver berørt.

Det fremgår desuden bl.a. af VVM-redegørelsens afsnit 10.11.1 om trafik til vindmølleområdet i driftsfasen, at den normale til- og frakørsel bliver minimal. Det vurderes derfor, at trafikken ikke at udgør nogen væsentlig sikkerhedsrisiko eller påvirkning af det eksisterende vejnet. Hvis det bliver nødvendigt med ekstraordinær kørsel med bl.a. mobilkraner, vil trafiksikkerheden blive varetaget som i anlægsfasen. Det kan blive tilfældet ca. en gang om året ved udskiftning af større dele i forbindelse med test af andre typer af vindmølledele, hvor vindmølledele skal transporteres frem til projektområdet og nedtagne mølledele skal transporteres væk. Den forøgede transport i den forbindelse i driftsfasen vil være som beskrevet i afsnit 9.

Der vil desuden være en øget trafik med servicemedarbejdere og udviklere, som vil foregå med lette køretøjer. Det forventes derfor at give en uvæsentlig ekstra trafikbelastning.

Alternativer

I VVM-redegørelsens afsnit 6.1 om alternativer fremgår det bl.a., at det i debatfasen er foreslået, at vindmøllerne placeres i to andre områder i Ringkøbing-Skjern Kommune, der er identificeret til testmøller, Lem Kær og Ganer Enge. Der er ikke udarbejdet vurderinger af alternativer i et af de to områder.

Det er for området ved Lem Kær begrundet i, at der i dag står elleve vindmøller på 150 m, som blev opført i 2011. Den østlige række med fem møller er produktionsmøller, og de seks møller i den vestlige række er møller, hvor der foretages udskiftninger og forsøg. Hvis der skal opstilles 200 m høje vindmøller i området, vil det betyde, at den vestlige række på seks møller som minimum skal fjernes. Afstanden til naboer skal også være større, og rækken vil derfor blive kortere, sandsynligvis under fire møller. Afstanden til den østlige række af møller vil hellere ikke være stor nok, og de vil skulle nedtages. Økonomisk er det derfor ikke er reelt alternativ på nuværende tidspunkt, men kan måske blive det om 15-20 år. Der kan desuden ikke opstilles ekstra møller i området, da der ikke fysisk er plads.

Et område ved Ganer Enge nordøst for Skjernåen er også udpeget som et potentielt areal til test af prototypemøller. Der er Natura 2000-område både mod øst og vest, og området er vurderet usikkert på grund af påvirkning af fugle og flagermus. Det er vurderet, at det vil være overvejende sandsynligt, at området vil ende med at blive forkastet.

Det fremgår derudover af afsnit 6.2, at der ikke umiddelbart er andre pladser i Danmark, hvor fire vindmøller på 200 m kan placeres.

Det er desuden i afsnit 6.3 vurderet, om der er alternativer inden for projektområdet. Det er undersøgt, om der kan opstilles en eller to 250 m høje vindmøller. Med afstandskrav til naboer og til [V1] ville det dog kun være muligt at opstille én mølle, ligesom Ribe Stift havde en indsigelse imod ideen. Derudover er et reduceret antal møller undersøgt, hvilket ville være en fordel for landskabet. Vindmølleproducenten skal dog bruge fire testvindmøller til at teste møller i parker. Derudover er der undersøgt opstilling på lige række og i et kvadrat.

Derudover er det i afsnit 6.4 overvejet, om de ønskede målinger kan foretages på de allerede opstillede vindmøller i området. Erfaringer fra tidligere har vist, at simpel korrelation fra møllestørrelse til møllestørrelse ikke er lineær, så målekampagner skal udføres ved hver eneste nyudvikling, både som enkeltmølle og ved parkopsætninger.

Endeligt er 0-alternativet beskrevet i VVM-redegørelsens afsnit 6.5. Det fremgår, at det vil have konsekvenser for vindmølleproduktionen og beskæftigelsen nationalt og internationalt, såfremt projektet ikke gennemføres. Udvikling af store havmøller vil blive flyttet til udlandet, så beskæftigelse og knowhow vil forsvinde fra Danmark, og den danske vindmølleindustri vil tabe terræn. Lokalt vil det betyde tab af arbejdspladser i udviklingsafdelingerne i et område af Danmark, der allerede er presset. De fire eksisterende vindmøller i området vil formentlig blive stående i kort tid.

Derudover vil der ikke være gener fra møllerne i form af lys, skyggekast, støj og visuel påvirkning, og der vil ikke blive produceret ca. 125.000.000 kWh elektricitet årligt.

2.2.3 Tillæg til VVM-redegørelse

Der er endvidere udarbejdet et tillæg til VVM-redegørelsen, hvoraf det fremgår, at der i forbindelse med den offentlige høring over VVM-redegørelsen og lokalplanen for området blev gjort indsigelse på grund af vindmøllernes indvirkning på [V1]. På baggrund af indsigelserne og en efterfølgende dialog mellem parterne besluttede Ringkøbing-Skjern Kommune, at der kunne opstilles to vindmøller. Projektet blev dermed reduceret fra fire vindmøller og en målemast til to testvindmøller.

Da ændringen i projektet fra fire til to vindmøller betyder, at der er en reduceret elproduktion, giver det mulighed for en anden nettilslutning, end der er beskrevet i VVM-redegørelsen. Den ændrede kabelføring er ikke behandlet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen, hvorfor tillægget til VVM-redegørelsen er udarbejdet. Tillægget har været i offentlig høring fra den 2. marts 2018 til den 30. april 2018.

Det fremgår af tillægget til VVM-redegørelsen, at Miljøstyrelsen vurderer, at VVM-redegørelsen for fire forsøgsmøller fortsat kan danne grundlag i forhold til behandlingen af blandt andet visuelle og støjmæssige gener samt påvirkningen på natur, herunder fauna, da påvirkningen fra projektet blot er blevet mindre på alle parametre. Projektet vil desuden ikke berøre andre parter eller myndigheder.

2.2.4 VVM-tilladelsen

Miljøstyrelsen har den 19. januar 2019 meddelt VVM-tilladelse til et projekt for to forsøgsmøller ved Velling Mærsk. VVM-tilladelsen er meddelt på baggrund af VVM-redegørelsen og tillægget til VVM-redegørelsen.

Der er bl.a. fastsat følgende vilkår:

> 1. Vindmøllerne og de tilhørende kabel- og stationsanlæg etableres og drives inden for de fysiske og miljømæssige rammer, som er angivet i VVM-redegørelsen og tillægget til VVM-redegørelsen for det samlede anlæg.
>
> [...]
>
> 5. Belysning af de to forsøgsmøller ved Velling Mærsk skal følge Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens anvisninger om lysafmærkning og kan ikke opsættes, før pågældende styrelse har meddelt bygherre dette.
>
> [...]
>
> 7. Ingen beboelse må påføres skyggekast på mere end 10 timer årligt (beregnet som reel tid efter [V2], Shadow-programmet eller et tilsvarende program). Softwareprogrammet skal være installeret, inden den enkelte mølle idriftsættes.

Det fremgår af VVM-tilladelsen, at VVM-redegørelsen og tillægget til VVM-redegørelsen godtgør, at projektet med de fastsatte vilkår ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 69, Ringkøbing Fjord, og at projektet dermed ikke påvirker muligheden for at opnå gunstig bevaringsstatus for arter på udpegningsgrundlaget.

Det fremgår desuden, at der i VVM-redegørelsen er redegjort for, at de to forsøgsmøller overholder kravene om støj fra vindmøller ved alle projektets naboboliger, når det fastsatte vilkår om nedlæggelse af tre boliger overholdes. VVM-redegørelsen viser dog, at flere naboer vil opleve en stigning i støjniveauet, men at støjniveauet fortsat ligger inden for de fastsatte støjgrænser.

Om skyggekast fremgår det, at projektet ikke vil medføre uacceptable miljøpåvirkninger, når vilkåret i VVM-tilladelse om skyggekast overholdes.

Det fremgår videre, at opsætning af vindmøllerne vil fremstå store og dominante, og at de vil ændre oplevelsen af landskabet. Landskabet vil dog bevare sin karakteristik, værdier og herlighed, og ved vurderingen er der også lagt vægt på, at kystlandskabet i området i lang tid har været præget af vindmøller.

Samlet er det Miljøstyrelsen vurdering, at der kan meddeles VVM-tilladelse til projektet. Den landskabelige påvirkning kan opleves som markant, men styrelsen vurderer, at de samfundsmæssige interesser i projektet er af en sådan karakter, at miljøpåvirkningen kan accepteres. Med de i VVM-tilladelsen fastsatte vilkår har styrelsen vurderet, at projektet kan etableres uden væsentlige indvirkninger på miljøet.

2.3. *Klagens indhold*

2.3.1 Manglende forudgående SMV-vurdering

Klager har anført, at Miljøstyrelsen ikke har iagttaget gældende EU-lovgivning, da Miljøstyrelsen ikke har lavet en forudgående strategisk miljøvurdering og afholdt offentlig høring, der ligger forud for en vurdering af virkningen på miljøet, hvilket klager skriftligt har påpeget flere gange.

2.3.2 Placering af projektet

Klager har anført, at projektet placeres uden for testområde nr. 107, som ellers er udpeget og godkendt af et folketingsflertal og Ringkøbing-Skjern Kommune. Testområde nr. 107 er et område afgrænset på matrikler og er ikke et rammeområde, og testvindmøllerne kan derfor ikke opstilles uden for området.

2.3.3 Efterfølgende ændringer

Klager har anført, at VVM-redegørelsen allerede i 2014 var forældet, og at den samme VVM-redegørelse flere år efter anvendes, ikke øger pålideligheden. Det fremgår af VVM-tilladelsen, at miljøpåvirkningen bliver væsentligt mindre med kun to møller opstillet. Klager mener ikke, at det er en kvalificeret vurdering, eller at der foreligger oplysninger om, på hvilket grundlag vurderingen er foretaget. Klager mener ikke, at det er foreneligt med hensynet til borgernes krav om objektiv sagsbehandling, at man på den måde indikerer, at enhver indsigelse vil blive afvist af projektmagerne og myndighederne med henvisning til, at miljøpåvirkningen bliver væsentlig mindre. Klager finder det urimeligt, at sommerhusejerne ikke sikres en objektiv og retvisende sagsbehandling, og der bør udarbejdes en ny miljøvurdering, der alene og aktuelt beskriver miljøpåvirkningen fra to 200 m høje testvindmøller.

2.3.4 Natura 2000

Klager har anført, at undersøgelser af påvirkningen på områdets betydelige flokke af gæs og svaner kun bygger på teoretiske betragtninger og ikke på en konkret lokal undersøgelse eller vurdering af påvirkningen fra møller på 200 m højde. Der er ikke ført bevis for, at projektet ikke vil skade fuglelivet i området, og projektet kan derfor ikke vedtages.

2.3.5 Materielle goder

Klager har anført, at der er risiko for, at den nærliggende mindre [V1] må lukke, fordi vindmøllerne vil udgøre en kollisionsrisiko for særligt mindre fly. Klager har oplyst, at de mangeartede aktiviteter på [V1] er et stort aktiv for sommerhusområdet.

Derudover har klager anført, at det i VVM-redegørelsen fremgår, at der er 65 ejendomme i Stauning Vesterstrand, som ligger inden for 2 km af den nærmeste vindmølle, og der er opført ca. 5-10 ejendomme, siden VVM-redegørelsen blev udarbejdet. Klager er tidligere af et rådgivningsfirma blevet oplyst om, at der er 99 ejendomme inden for 2 km, hvilket bl.a. omfatter ubebyggede grunde. Efter klagers opfattelse skal de ubebyggede grunde efter Ringkøbing-Skjern Kommunes kriterier for opstilling af vindmøller medtages i vurderingen af den økonomiske påvirkning. Det reelle antal er derfor væsentligt højere, end hvad der fremgår i VVM-redegørelsen, og klager finder det påfaldende, at det faktiske antal af ejendomme nedtones i VVM-redegørelsen.

Klager har desuden anført, at opstilling af vindmøllerne vil medføre et markant fald i ejendommenes værdi, og en lokal ejendomsmægler har oplyst, at interessen for sommerhuskøb i området har været lav siden planlægningen med vindmøller på Velling Mærsk blev påbegyndt. Det må desuden forventes, at opførelsen af testvindmøllerne vil få negativ konsekvens for finansieringsmulighederne.

Yderligere har klager anført, at projektet vil forringe muligheden for at udleje til turister, bl.a. udenlandske. En reduktion af udlejning til turister i sommerhusområdet bør bekymre de handlende i Skjern, Stauning, Velling og Ringkøbing.

2.3.6 Visuelle forhold

Klager har anført, at området i øjeblikket er et smukt, åbent, lav og unikt landskab, som af sommerhusgrundejerforeningens medlemmer og gæster samt lejere anses for et stort aktiv. Vindmøllerne vil misklæde landskabet i den østlige side af fjorden og vil flere steder totalt dominere i omgivelserne.

Klager har yderligere anført, at det ikke fremgår af VVM-redegørelsen, hvordan visualiseringerne er blevet udført.

Derudover har klager anført, at miljøvurderingen er flere år gammel og på adskillige områder forældet og misvisende. Det fremgår af VVM-redegørelsen, at der er 42 ejendomme i sommerhusområdet på [A4], [A5], [A6] og [A7] kan forvente en visuel påvirkning. Visualiseringerne viser dog, at der også vil være 20 ejendomme på [A8] og [A9], som vil blive påvirket visuelt. Desuden er der 45 udstykkede byggegrunde, som er ubebyggede, men som vil få en visuel påvirkning, da der ikke er beplantning. Der vil derfor i alt være 147 ejendomme i sommerhusområdet, svarende til 38 %, som får en visuel påvirkning fra møllerne.

Yderligere har klager anført, at der ikke er taget højde for, at træbevoksningen i sommerhusområdet er i en dårlig tilstand, og en del af træerne er gået ud, væltet i storm eller påvirket af tørke. Det er derfor ikke korrekt, når der i miljørapporten står, at træbevoksning stort set vil kunne afhjælpe de visuelle gener, da træbevoksninger ikke udgør en reel afskærmning. Der vil reelt være en påvirkning af mellem 200 og 250 ejendomme, svarende til 51-64 %, ligesom der vil være en påvirkning, når man færdes på områdets stamveje. Den visuelle påvirkning vil for sommerhusejere, lejere og gæster være helt uantagelig.

Derudover har klager anført, at visualiseringerne fra sommerhusområdet ikke er lige så detaljerede eller af samme omfang som de visualiseringer, der er lavet for de ca. 50 omkringliggende ejendomme, som er ejet af fastboende i Ringkøbing-Skjern Kommune.

Klager har desuden anført, at det højintensive blinkende lys på vindmøllerne både dag og nat vil betyde, at området landskabsmæssigt får karakter af tivoli. Områdets træbeplantning er i dårlig stand, og det er derfor klagers opfattelse, at det for et betydeligt antal sommerhusejere, lejere og gæster vil være meget generende.

2.3.7 Støj

Klager har bemærket, at sommerhusområdet er karakteriseret som et støjfølsomt område.

Klager har anført, at støjberegningerne er lavet med offentligt tilgængelige data, som kun bør bruges til planlægningsformål, da der ikke er lavet målinger i marken. Støjberegningerne er baseret på foreløbige oktavdata på modellerede data og målte opskalerede værdier. Støjberegningerne er derfor kun baseret på teoretiske værdier ud fra kildestyrkedata i Miljøstyrelsens vejledning om Støj fra vindmøller.[12] Efter vejledningen er kildestyrkedataen, der er angivet deri, generelle data for ældre vindmøller, som kan anvendes, når støjbidrag for ældre, eksisterende vindmøller skal medregnes. Klager mener, at der skulle have været foretaget konkrete støjmålinger med korrekt vindhastighed for 200 m høje vindmøller. Klager mener ikke, at støjberegningerne er pålidelige eller af høj nok kvalitet, og henviser til, at en anden kommune har udtalte, at efterfølgende støjmålinger af nyere vindmøller ikke overholder de støjberegninger, der bliver udført i forbindelse med planlægningen.

Klager har desuden anført, at området er udsat for sammensat støj, da der ud over de to planlagte testvindmøller er eksisterende vindmøller, motocrossbane, [V1] og et eksisterende nedknusningsanlæg i området. Den samlede støjgene i området vil derfor blive forøget, hvilket vil være til gene for sommerhusejere, lejere og gæster.

2.3.8 Skyggekast

Klager har anført, at der ikke tidligere har været skyggepåvirkning i sommerhusområdet, og at der ifølge VVM-redegørelsen vil være fem timers årligt skyggekast for områdets nordligst beliggende ejendomme. Dette forudsætter dog, at området bliver afskærmet af træbevoksning, som klager mener, nu er i en meget dårlig forfatning i forhold til, da VVM-redegørelsen blev udarbejdet. Træbevoksningen vil derfor ikke udgøre en afskærmning, og det må derfor forventes, at skyggepåvirkningen ved de nordligste ejendomme i området vil overstige de fem timer.

Klager har anført, at det må betegnes som en væsentlig negativ påvirkning af de ramte ejendomme.

2.3.9 Trafik og støj i anlægsfasen

Klager har anført, at opførelsen af møllerne over flere måneder vil skabe betydelige trafikale problemer og støjbelastning. Vejnettet må forventes at lide betydelig skade af de mange tungt lastede lastvognstog og specialtransporter med møllerne. Sommerhusejere, lejere og gæster vil blive alvorligt generede af trafikken.

Klager har desuden anført, at der efter møllerne er opstillet ifølge VVM-redegørelsen i 5-10 år kan blive foretaget forskellige test og udskiftninger af bl.a. møllevinger. Der kan derfor over en årrække være overordentlig væsentlig trafik og arbejde på vindmøllerne. I VVM-redegørelsen er der redegjort for, at der er tale om et større anlægsprojekt, og at støjen vil svare til en større byggeplads med vibrationer, støj og skyggekast. Støjniveauet herfra er ikke dokumenteret, og vil kunne få væsentlig betydning for området i mange år. Nær sommerhusområdet kan der derfor i årevis være bl.a. byggelarm, hvilket sommerhusejere, lejere og gæster vil opleve som en yderligere alvorlig belastning.

2.3.10 Alternativer

Klager har anført, at vindmølleproducenten tidligere har oplyst, at det var af stor betydning, at der kunne opstilles mindst fire vindmøller, og at et mindre antal ikke var brugbart. Det blev pludselig ændret, så man kunne nøjes med to vindmøller, da Ringkøbing-Skjern Kommune skulle vedtage lokalplanen. Vindmølleproducenten har ikke redegjort for det reelle behov, men kun med nogle vage formuleringer om, at der løbende er brug for test af landmøller, og at placeringen er nær vindmølleproducentens fabrik. Klager mener derfor, at vindmøllerne er en udstillingsplatform nær fabrikken, og der ikke er et reelt behov.

Derudover har klager anført, at den seneste udvikling viser, at vindmølleproducenten kan anvende et område ved Lem Kær til opstilling af testvindmøller, og miljø- og nabohensyn betyder, at det er et rigtigt alternativ til vindmøllerne ved Velling Mærsk. Ringkøbing-Skjern Kommune er ved at behandle ansøgning på netop det alternative område, og opstilling af de to vindmøller på Velling Mærsk kan dermed ikke være af vital betydning for vindmølleproducenten.

2.3.11 Udarbejdelse af VVM-redegørelsen

Klager har anført, at VVM-tilladelsen er udtryk for en koordineret proces mellem projektmager, en vindmølleproducent, Ringkøbing-Skjern Kommune, Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen. Ordvalg og konklusioner er gennem det konsulentfirma, som vindmølleopstilleren har betalt, nøje afstemt, så man ved læsning af VVM-tilladelsen får det indtryk, at projektet ikke på nogen områder vil medføre nævneværdig negativ påvirkning på omgivelserne. VVM-redegørelsen er desuden udført af rådgivningsfirmaet for projektmagernes regning, og projektmager har aktivt deltaget i tilvejebringelse af vurderinger. Miljøvurderingen og den efterfølgende behandling af indsigelser er derfor ikke objektiv og retvisende, og Miljøstyrelsens behandling af VVM-tilladelsen bliver dermed en skueproces, der strider imod retsbevidstheden.

2.3.12 Øvrige klagepunkter

Klager har anført, at projektets gennemførelse vil få alvorlige konsekvenser på mange områder, særligt for sommerhusområdet Stauning Vesterstrand.

Klager har yderligere anført, at kirken i Velling vil blive totalt skæmmet af møllerne, og det i sig selv burde være nok til at nægte at opstille dem.

Desuden har klager anført, at det vil være uacceptabelt, hvis vindmøllerne medfører, at [V1] får ændrede vilkår for til- og fraflyvning, som medfører øget støj ved sommerhusene.

Derudover har klager anført, at vindmølleproducenten i Lem Kær vil arrangere sig som i Velling Mærsk med professionelle projektmagere, hvis eneste målsætning er at generere et økonomisk overskud på elproduktion og statstilskud.

Klager har desuden anført, at Ribe Stift har nedlagt veto, som er blevet underkendt af Erhvervsstyrelsen på baggrund af fejlagtige informationer.

Klager har derudover anført, at Ringkøbing-Skjern Kommune har handlet i strid med deres egne vedtagne kriterier for opstilling af vindmøller, og at kommunen ikke har haft en planlægningsmæssig begrundelse for vindmøllerne. Bygherrens rådgivningsfirma har desuden ved en tidligere lokalplanproces for vindmøllerne vurderet et betydeligt antal indsigelser, som alle blev bagatelliserede og imødegået af projektmager og rådgivningsfirmaet.

2.4 *Miljøstyrelsens bemærkninger til klagen*

Miljøstyrelsen har den 29. marts 2019 indsendt bemærkninger til klagen.

2.4.1 Udarbejdelse af VVM-redegørelsen

Miljøstyrelsen har bemærket, at der i forbindelse med planlægning for og miljøvurdering af projekter ofte er en tæt dialog mellem de myndigheder, bygherre og rådgiver, som er involveret i planlægningen og miljøvurderingerne. Bygherre og rådgiver leverer oplysninger til brug for miljøvurderinger til de relevante myndigheder, og det har været normal praksis ved både kommunale, regionale og statslige myndigheder, at bygherre og deres rådgiver har leveret oplysninger til brug for sagen, eksempelvis i form af udkast til vurderinger. Styrelsen har desuden henvist til VVM-vejledningen.[13]

2.4.2 Manglende forudgående SMV

Miljøstyrelsen har bemærket, at styrelsen ikke anser det i klagen anførte om, at styrelsen ikke har iagttaget gældende EU-lovgivning, som et klagepunkt over VVM-tilladelsen. Styrelsen bemærker dog, at der er lavet en fælles miljøvurdering, som både indeholder VVM-redegørelse og miljøvurdering for det planforslag, som har været i høring

2.4.3 Placering af projektet

Miljøstyrelsen har bemærket, at styrelsen ikke er myndighed for den fysiske planlægning i henhold til planloven. Styrelsen er derfor heller ikke ansvarlig for at sikre, at vindmølleplanlægningen sker i overensstemmelse med kommuneplanen og de statslige interesser inden for fysisk planlægning.

2.4.4 Efterfølgende ændringer

Miljøstyrelsen har bemærket, at Naturstyrelsen på bagrund af den offentlige høring fra 10. oktober 2014 til 12. december 2014 udarbejdede en sammenfattende redegørelse i 2015, som beskriver, hvordan indsigelserne fra høringen er taget i betragtning. På baggrund af indsigelser om påvirkningen på [V1] har kommunalbestyrelsen i Ringkøbing-Skjern Kommune besluttet, at der af hensyn til [V1] kan opstilles to møller i stedet for de fire.

Miljøstyrelsen har bemærket, at den efter ændringen desuden blev opmærksom på, at kabelføringen ikke var beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen. Styrelsen har derfor udarbejdet tillæg til VVM-redegørelsen, som var i offentlig høring fra 18. juni 2018 til 27. august 2018. På baggrund af høringen blev der udarbejdet et tillæg til den sammenfattende redegørelse, som blev sendt til Ringkøbing-Skjern Kommune efter de gældende regler om miljøvurdering af projektet.

Miljøstyrelsen har bemærket, at styrelsen på den baggrund har udstedt VVM-tilladelsen til projektet med en række vilkår, som bygherren skal overholde.

Desuden har Miljøstyrelsen bemærket, at det er styrelsens vurdering, at tilladelsen og de deri fastsatte vilkår sikrer, at projektet kan gennemføres uden væsentlige skadelige virkninger på miljøet, men at det må forventes at medføre en række gener, primært fra den landskabelige og visuelle påvirkning. Styrelsen vurderer, at de fysiske og miljømæssige forhold i området ikke har ændret sig i sådan et omfang, at miljøvurdering må betragtes som forældet.

Miljøstyrelsen har i den forbindelse bemærket, at VVM-redegørelsen fortsat udgør et tilstrækkeligt grundlag for VVM-tilladelsen, da reduktionen i antallet af møller kun medfører en reduktion i miljøpåvirkningen i forhold til det vurderede. Projektet er netop tilpasset for at imødekomme indvirkninger, som er afdækket i miljøvurderingen og den offentlige høring, hvilket er et af formålene med at lave en miljøvurdering og høring.

2.4.5 Natura 2000

Miljøstyrelsen har bemærket, at der efter den sammenfattende redegørelse i 2015 er offentliggjort en ny rapport fra overvågning af bl.a. fugle i Østerild vindmølletestcenter, hvor det er konkluderet, at møllerne i testcentret har en ubetydelig virkning på de to svanearter og tre ud af fire gåsearter, der blev undersøgt, mens resultaterne for den ene gåseart var statistisk usikre, men med en forventet lille påvirkning.

Desuden har Miljøstyrelsen bemærket, at det samlet er styrelsens vurdering, at VVM-tilladelsen er udstedt i overensstemmelse med habitatbekendtgørelsen, og at projektet ikke vil medføre skade på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, herunder områdets bestande af svaner og gæs.

2.4.6 Materielle goder

Miljøstyrelsen har bemærket, at der efter den offentlige høring over VVM-redegørelsen er foretaget yderligere afklaringer i forhold til [V1], og at projektet derfor er reduceret til to møller.

Derudover har Miljøstyrelsen bemærket, at der i VVM-redegørelsen er en vurdering af de afledte socioøkonomiske effekter, hvilket har indgået i styrelsens samlede vurdering i sagen. Der indgår dog ikke en vurdering af projektets betydning for værdien af materielle goder, herunder ejendomsværdi. Tab af ejendomsværdi som følge af projektet bliver håndteret gennem værditabsordningen.

2.4.7 Visuelle forhold

Miljøstyrelsen har bemærket, at der vil være en landskabelig påvirkning, og at møllerne fra flere steder kan fremstå store og dominerende, men der vil stadig være rig mulighed for at opleve kystlandskabet, fjorden og samspillet mellem landskabselementerne.

Derudover har Miljøstyrelsen bemærket, at der ikke er specifikke lovkrav om visualiseringer. I overensstemmelse med gældende praksis på området er der udarbejdet visualiseringer fra udvalgte og repræsentative punkter i landskabet og fra punkter, hvor påvirkningen vurderes at være størst. Der er ikke udarbejdet visualiseringer fra alle ejendomme, hvor vindmøllerne forventes at kunne ses. Styrelsen er enig i, at ændringer i bevoksningen i et område kan påvirke den visuelle indvirkning et givent sted. Det er derfor også konkluderet i VVM-redegørelsen, at møllerne må forventes at være synlige i de fleste åbne områder i nærzonen. Da projektet er reduceret med to møller, er det styrelsens vurdering, at den visuelle påvirkning kun vil blive mindre, og at VVM-redegørelsen derfor fortsat udgør et tilstrækkeligt grundlag for VVM-tilladelsen.

Det er derfor samlet Miljøstyrelsens vurdering, at de visuelle forhold er behandlet fyldestgørende i VVM-redegørelsen.

I forhold til advarselsblinkene på de to møller har Miljøstyrelsen bemærket, at styrelsen finder vurderingen i VVM-redegørelsen fyldestgørende. Styrelsen anerkender, at det blinkende lys kan være generende, særligt i nærområdet. Det er en af påvirkningerne ved store vindmøller, som er svær at afværge, da formålet med lysene netop er, at vindmøllerne klart skal kunne ses af flytrafikken. Styrelsen har i den forbindelse oplyst, at lysene er et krav fra Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen. Påvirkningen kan mindskes ved at synkronisere lys, hvilket indgår i Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsens behandling af ansøgninger efter de gældende regler om luftfartsafmærkning af vindmøller.

2.4.8 Støj

Miljøstyrelsen har bemærket, at der er foretaget støjvurderinger efter de gældende regler. Det er vurderet, at støjpåvirkningen vil ligge under de fastsatte grænseværdier for støj fra vindmøller. Styrelsen har desuden fastholdt vurderingen af, at påvirkningen fra sammensat støj er af mindre betydning og ikke vil medføre væsentlige gener.

2.4.9 Skyggekast

Miljøstyrelsen har bemærket, at vurderingerne i VVM-redegørelsen er foretaget ud fra den situation, at der ikke er afskærmende beplantning eller bygninger, og at det beregnede antal skyggetimer maksimalt vurderes at udgøre 50 % af det anbefalede maksimale, årlige antal skyggetimer.

2.4.10 Trafik og støj i anlægsfasen

Miljøstyrelsen har bemærket, at det fortsat er styrelsens vurdering, at der kan forventes forøgede gener fra trafik og arbejde i forbindelse med anlægsfasen. Der vil dog ikke være en væsentlig miljøpåvirkninger for sommerhusområdet Stauning Vesterstrand, bl.a. på grund af afstanden til anlægsområdet og anlægsarbejdets karakter.

2.4.11 Øvrige klagepunkter

Miljøstyrelsen har bemærket, at klagepunktet vedrørende en tidligere lokalplanproces efter styrelsens opfattelse ikke er relevant i forhold til klagen over VVM-tilladelsen.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over. Det fremgår dog af forarbejderne til bestemmelsen,[14] at nævnet har mulighed for og efter omstændighederne pligt til at inddrage andre forhold end det, der er klaget over, f.eks. spørgsmålet om overholdelse af gældende EU-ret eller grundlæggende forvaltningsretlige grundsætninger.

Det følger endvidere af § 11, stk. 2, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse til de væsentligste forhold.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

1. Manglende forudgående SMV og placering af projektet
2. Udarbejdelse af VVM-redegørelsen
3. Efterfølgende ændringer i projektet
4. VVM-redegørelsens indhold om Natura 2000-områder
5. VVM-redegørelsens indhold om materielle goder
6. VVM-redegørelsens indhold om visuelle forhold
7. VVM-redegørelsens indhold om støj
8. VVM-redegørelsens indhold om skyggekast
9. VVM-redegørelsens indhold om trafik

10. VVM-redegørelsens indhold om alternativer

3.2 Den retlige ramme

3.2.1 Overgangsregler

Det fremgår af miljøvurderingslovens § 57, stk. 8, at de hidtil gældende regler i §§ 11 g-11 i i lov om planlægning og i bekendtgørelse nr. 1832 af 16. december 2015 fortsat finder anvendelse på konkrete projekter omfattet af denne lov, hvis den kompetente VVM-myndighed har truffet screeningsafgørelsen før ikrafttrædelsestidspunktet eller har offentliggjort en kort beskrivelse af hovedtrækkene af det påtænkte anlæg med henblik på at indkalde ideer og forslag fra offentligheden og berørte myndigheder til brug for afgrænsningen af VVM-redegørelsens indhold før ikrafttrædelsestidspunktet. Af forarbejderne til bestemmelsen[15] fremgår det, at bestemmelsen skal sikre, at ansøgninger, der er indgivet før lovens ikrafttræden og ikke er færdigbehandlede på tidspunktet for lovens ikrafttræden, fortsat kan behandles i henhold til de hidtidige gældende regler.

Inden den nye miljøvurderingslovs ikrafttrædelse var VVM-bekendtgørelse nr. 1440 af 23. november 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) gældende. Af bekendtgørelsens § 17, stk. 2 fremgår det, at denne ikke finder anvendelse for skriftlige anmeldelser af projekter indgivet før den 1. januar 2017. For sådanne anmeldelser finder reglerne i bekendtgørelse nr. 957 af 27. juni 2016 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) anvendelse. Af denne bekendtgørelses § 17, stk. 2 fremgår det, at denne ikke finder anvendelse for skriftlige anmeldelser af projekter indgivet før den 1. januar 2014. For sådanne anmeldelser finder reglerne i bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning anvendelse.

Da Naturstyrelsen som den oprindeligt kompetente myndighed har modtaget anmeldelsen den 7. august 2013, er anmeldelsen omfattet af reglerne i bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010. Henvisninger til loven og VVM-bekendtgørelsen vil derfor fremefter være til reglerne i den dagældende planlov og bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010.

3.2.2 *Prøvelsens omfang*

Miljø- og Fødevareklagenævnet forstår klagen som en klage over VVM-tilladelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at miljøvurderingslovens § 57, stk. 8, henset til bestemmelsens formål, også må gælde for nævnets prøvelse i klagesager, hvor ansøgningen er indgivet før lovens ikrafttræden, og der er truffet screeningsafgørelse eller foretaget en scoping, men hvor ansøgningen ikke er færdigbehandlet på tidspunktet for lovens ikrafttræden.

Efter den dagældende bestemmelse i planlovens § 58, stk. 1, nr. 3, kan Miljø- og Fødevareklagenævnet tage stilling til retlige såvel som skønsmæssige spørgsmål i forbindelse med afgørelser om tilladelser efter regler fastsat af miljøministeren i henhold til planlovens § 11 g, stk. 3. Nævnet kan således foretage en fuld prøvelse af VVM-tilladelsen.

Efter den dagældende bestemmelse i planlovens § 58, stk. 1, nr. 4, kan Miljø-og Fødevareklagenævnet alene tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med kommunens afgørelser om andre forhold, der er omfattet af planlovens § 11 g om VVM og regler fastsat i henhold til §§ 11 g og 11 h. Nævnet kan i forbindelse med en klage over VVM-tilladelsen således alene foretage en retlig efterprøvelse af VVM-redegørelsen.

Retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger om saglige hensyn, lighed og proportionalitet. [16] Det er således et retligt spørgsmål, om VVM-bekendtgørelsens bestemmelser er overholdt, herunder om mindstekravene til en VVM-redegørelse er opfyldt, som bl.a. fastlagt ved EU-domstolens praksis. Det er ligeledes et retligt spørgsmål, om der er sket overholdelse af EU's habitatdirektiv og fuglebeskyttelsesdirektiv og den af EU-domstolen fastlagte praksis for administrationen heraf.

Klage over retlige spørgsmål skal ses i modsætning til klage over skønsmæssige spørgsmål, som omfatter myndighedernes konkrete vurdering og afvejning af hensyn ved behandling af en VVM-sag. Miljø- og Fødevareklagenævnet kan dermed ikke ved en retlige vurdering tage stilling til, om en afgørelse er hensigtsmæssig eller rimelig i forhold til f.eks. omboendes interesser.

Endvidere fastlægger VVM-reglerne ikke i sig selv grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger følger af anden lovgivning.

3.2.3 VVM-reglerne

Formålet med VVM-reglerne er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projekttyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

Det fremgår af planlovens § 11 g, at enkeltanlæg, der må antages at påvirke miljøet væsentligt, ikke må påbegyndes, før der er udarbejdet en redegørelse for anlæggets miljømæssige konsekvenser (VVM-pligt). De nærmere regler om, hvilke anlæg der er omfattet af VVM-pligten, fremgår i medfør af planlovens § 11 h, stk. 1, af VVM-bekendtgørelsen.

Anlæg opført på VVM-bekendtgørelsens bilag 1 er VVM-pligtige, jf. VVM-bekendtgørelsens § 3, stk. 1. Projektet er omfattet af VVM-bekendtgørelsens bilag 1, punkt 38 "Vindmøller over 80 m totalhøjde eller grupper af vindmøller med flere end 3 møller ". Projektet er dermed omfattet af den fulde VVM-procedure med krav om udarbejdelse af en VVM-redegørelse.

VVM-bekendtgørelsens § 7, stk. 1, fastsætter, at den kompetente myndighed udarbejder en VVM-redegørelse, der indeholder en vurdering af anlæggets virkning på miljøet.

Efter VVM-bekendtgørelsens § 7, stk. 3, skal redegørelsen tillige i relevant omfang forholde sig til de forhold, som har været fremdraget af offentligheden.

3.2.4 Habitatreglerne og samspillet med VVM-reglerne

Det følger af habitatdirektivets[17] artikel 6, stk. 3, at de nationale myndigheder først giver deres tilslutning til en plan eller et projekt, der kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, når de har sikret sig, at planen eller projektet ikke skader lokalitetens integritet.

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, finder også anvendelse i de tilfælde, hvor myndighedens tilslutning til projektet meddeles i form af en VVM-tilladelse. Der vil inden for rammerne af denne bestemmelse således ikke kunne gives VVM-tilladelse til et projekt uden en forudgående væsentlighedsvurdering, og uden at de kompetente myndigheder på baggrund af en eventuel konsekvensvurdering i givet fald har sikret sig, at projektet ikke skader Natura 2000-områdets integritet.

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, er i dansk lovgivning navnlig implementeret ved reglerne i habitatbekendtgørelsen. Efter habitatbekendtgørelsen, som den var affattet før miljøvurderingslovens ikrafttræden,[18] skal myndigheden, før der meddeles VVM-tilladelse efter planloven, foretage en vurdering af, om projektet i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, jf. bekendtgørelsens § 6, stk. 1, jf. § 7, stk. 1, nr. 1. Væsentlighedsvurderingen skal fremgå af afgørelsen, jf. § 6, stk. 4. Det samme gælder en eventuel konsekvensvurdering. Hvis konsekvensvurderingen viser, at projektet kan skade Natura 2000-området, kan VVM-tilladelsen ikke meddeles, jf. § 6, stk. 2.

3.3 *Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger*

3.3.1 Ad 1) Manglende forudgående SMV og projektets placering

Efter VVM-bekendtgørelsens § 9, stk. 1, må VVM-tilladelsen til at påbegynde et VVM-pligtigt anlæg ikke meddeles, før kommuneplanretningslinjerne for anlægget er endeligt vedtaget.

Klager har anført, at Miljøstyrelsen ikke har lavet en forudgående strategisk miljøvurdering og afholdt en offentlig høring, der ligger forud for en vurdering af virkningen på miljøet. Miljø- og Fødevareklagenævnet har forstået klagen som en klage over, at styrelsen ikke har foretaget en strategisk miljøvurdering, inden styrelsen meddelte VVM-tilladelse til projektet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer, at Erhvervsstyrelsen den 11. januar 2019 har udstedt kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029, og at der i den forbindelse også er foretaget en miljøvurdering af planen, herunder på baggrund af den samlede miljørapport for projektet og kommuneplantillægget. Kommuneplanretningslinjerne var dermed vedtaget, inden VVM-tilladelsen blev udstedt. Allerede på den baggrund kan nævnet ikke give medhold i klagepunktet.

Nævnet bemærker i øvrigt, at VVM-bekendtgørelsen ikke er til hinder for, at en strategisk miljøvurdering af en plan og en vurdering af virkningerne på miljøet fra et projekt (VVM) er samlet i en fælles rapport, så længe de processuelle og indholdsmæssige krav er overholdt.

Klager har desuden anført, at projektet ikke kan opstilles uden for testområde nr. 107. Miljø- og Fødevareklagenævnet har forstået klagen som en klage over, at projektet er i strid med angivelsen af de testpladser, der fremgår af publikationen om potentielle testpladser til prototypemøller frem mod 2020, som er udarbejdet på baggrund af en politisk aftale om nationale testcentre.[19]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at det ikke er i strid med VVM-reglerne, at projektet placeres uden for testområde nr. 107. Nævnet bemærker, at VVM-reglerne som nævnt ikke i sig selv sætter grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor. Det gælder i det konkrete tilfælde også, uanset om der i øvrigt måtte være uoverensstemmelse mellem projektet og den angivelse af testområderne, der fremgår af den politiske aftale.

3.3.2 Ad 2) Udarbejdelse af VVM-redegørelsen

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-tilladelsen ikke kan anses for mangelfuld som følge af, at vindmølleopstiller og dennes rådgiver har deltaget ved udarbejdelse af VVM-redegørelsen. Nævnet lægger efter det af Miljøstyrelsen anførte til grund, at der er tale om, at bygherre og dennes rådgiver har leveret oplysninger til brug for sagen i form af udkast til vurderinger mv.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at hverken planloven eller VVM-reglerne er til hinder for, at en myndighed lader bygherre eller dennes rådgiver bidrage med eller udarbejde det tekniske materiale til brug for en VVM-redegørelse. Nævnet henviser til VVM-vejledningen s. 57, hvor det fremgår, at VVM-redegørelsen indebærer et tæt samarbejde mellem kommunen og bygherre, samt at bygherren kan pålægges at foretage undersøgelser af påvirkningers konsekvenser for omgivelserne og dermed miljøet, men at bygherrens miljøvurdering ikke fritager kommunen for at tage stilling til kvaliteten og rigtigheden af de foretagne undersøgelser eller vurderinger. Nævnet har i den forbindelse desuden lagt vægt på, at der ikke i sagsforløbet eller med klagen i øvrigt er fremkommet oplysninger, som giver grundlag for at antage, at Miljøstyrelsen som ansvarlig myndighed ikke selvstændigt har forholdt sig til kvaliteten og rigtigheden af de undersøgelser og vurderinger, som bygherre til brug for VVM-redegørelsen er fremkommet med.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker for god ordens skyld, at det efter den nuværende miljøvurderingslov er bygherren, som skal udarbejde en miljøkonsekvensrapport (tidligere VVM-redegørelse), jf. miljøvurderingslovens § 20.

3.3.3 Ad 3) Efterfølgende ændringer

Efter VVM-bekendtgørelsens § 8, stk. 1, og § 11, stk. 5, nr. 4, skal Naturstyrelsen offentligt bekendtgøre sin beslutning om at vedtage kommuneplanretningslinjer for et VVM-pligtigt anlæg, og bekendtgørelsen skal indeholde oplysning om indholdet af beslutningen og de betingelser, der eventuelt er knyttet til den, oplysning om de vigtigste begrundelser og betragtninger, der ligger til grund for beslutningen, samt en beskrivelse af de vigtigste foranstaltninger til at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere de værste skadelige virkninger.

Klager har anført, at det ikke er udtryk for en kvalificeret vurdering, når det af VVM-tilladelsen fremgår, at miljøpåvirkningen bliver væsentligt mindre med kun to møller opstillet, samt at der ikke foreligger oplysninger om, på hvilket grundlag vurderingen er foretaget, og at der bør udarbejdes en ny miljøvurdering, der alene og aktuelt beskriver miljøpåvirkningen fra to 200 m høje testvindmøller.

Indledningsvis bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at det fremgår af Miljøstyrelsens tillæg til VVM-redegørelsen fra 2018, at bygherre efter ønske fra Ringkøbing-Skjern Kommune og på baggrund af den offentlige høring over lokalplanen og dialogen med [V1] har indsendt en revideret projektbeskrivelse. De to sydøstligste forsøgsmøller og målemasten er taget væk, og projektet består nu af de to nordvestligste forsøgsmøller. Miljøstyrelsen vurderer i tillægget, at den oprindelige VVM-redegørelse for de fire forsøgsmøller fortsat kan danne grundlag i forhold til behandling af blandt andet visuelle og støjmæssige påvirkninger samt påvirkningen på natur, herunder fauna, da påvirkningen fra projektet blot er blevet mindre på alle parametre og ikke vil berøre nye parter eller myndigheder. Styrelsen vurderer dog også, at den oprindelige VVM-redegørelse ikke i tilstrækkelig grad behandler den ændrede kabelføring mellem projektområdet til en større station for nettilslutning samt det forhold, at det reducerede anlæg kan nettilsluttes til anden station end den i VVM-redegørelsen oprindeligt beskrevne. Det er på den baggrund, at Miljøstyrelsen har udarbejdet tillægget til VVM-redegørelsen fra 2018, hvor de sidstnævnte forhold er belyst. Tillægget har været i offentlig høring og udgør sammen med den oprindelige VVM-redegørelse en del af grundlaget for styrelsens VVM-tilladelse af 19. januar 2019 til projektet med to forsøgsmøller.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at grundlaget for VVM-tilladelsen fortsat efter projektændringen må anses for aktuelt og dækkende for de faktiske forhold. Nævnet har lagt vægt på, at Miljøstyrelsen har vurderet, at et tillæg til den oprindelige VVM-redegørelse har været nødvendigt for at belyse konsekvenserne af den ændrede kabelføring og de ændrede muligheder for nettilslutning, men ikke for så vidt angår vindmøllernes visuelle og støjmæssige påvirkninger samt påvirkningen af natur. Nævnet finder i den forbindelse ikke grundlag for at tilsidesætte styrelsens vurdering, hvorefter projektets påvirkning i forhold til de sidstnævnte parametre blot er blevet mindre. Nævnet har herved lagt vægt på, at der med projektændringen ikke er tilføjet yderligere elementer til projektet, men at ændringen bortset fra forholdene vedrørende kabelføring og nettilslutning navnlig består i, at to af vindmøllerne og målmasten udgår. Endvidere har nævnet lagt vægt på, at ændringen efter det oplyste navnlig er begrundet i hensynet til [V1] og ikke usikkerhed om projektets miljømæssige påvirkning i øvrigt.

3.3.4 Ad 4) Natura 2000-område nr. 69 (gæs og svaner)

EU-Domstolen fortolker bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, således, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at en plan eller et projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte vil blive påvirket væsentligt (væsentlighedsvurdering).

Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.[20]

De kompetente nationale myndigheder giver kun tilladelse til en aktivitet på den beskyttede lokalitet på betingelse af, at de har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet. Det forholder sig således, når det ud fra et

videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger.[21]

Ved en sådan vurdering finder forsigtighedsprincippet anvendelse.[22]

Det følger af habitatvejledningen,[23] at anlæg af vindmøller kan have en forstyrrende effekt, hvis de anlægges i nærheden af et Natura 2000-område, så for eksempel fuglearter, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte, forhindres i at udnytte levesteder i området, fordi vindmøllerne fungerer som en barriere.

Også levesteder uden for et Natura 2000-område skal medtages i en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, hvis de er nødvendige for bevaringen af de levesteder og arter, som er på områdets udpegningsgrundlag.[24]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at Miljøstyrelsen ved meddelelsen af VVM-tilladelsen, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 1, nr. 1, i tilstrækkeligt omfang har sikret sig, at projektet ikke kan påvirke Natura 2000-område nr. 69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, væsentligt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at der ved besigtigelser i forbindelse med, at VVM-redegørelsen er blevet udarbejdet, er foretaget registreringer af fugle i området. Det er endvidere i VVM-redegørelsen beskrevet, hvilke mulige påvirkninger vindmøller kan have for fuglelivet, herunder som følge af kollisionsrisiko, forstyrrelses- og fortrængningseffekt og barrierevirkning.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden lagt vægt på, at konklusionerne i VVM-redegørelsen er foretaget ud fra relevante videnskabelige undersøgelser om vindmøller og fugle. Efter nævnets opfattelse er der desuden i tilstrækkeligt omfang inddraget viden om forholdene i planområdet, herunder oplysninger om kortnæbbet gås' adfærd i området ved de tidligere opstillede vindmøller.

Særligt i forhold til påvirkning som følge af barriereeffekt har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det i VVM-redegørelsen fremgår, at der for trækfugle vil være træk i nord-sydgående retning, at det er vurderet, at trækfugle vil kunne flyve uden om møllerne, og at rastende fugle kan flyve udenom eller mellem møllerne, hvilket fugle tidligere har gjort i området, hvor afstanden mellem de opstillede vindmøller var mindre.

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnet opfattelse er der herefter ikke grundlag for at tilsidesætte Miljøstyrelsens vurdering af, at der kun i yderst begrænset omfang vil kunne være en barriereeffekt, og at en eventuel barriereeffekt ikke vil have negativ effekt på fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området, og nævnet finder på den baggrund ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af barriereeffekt.

Særligt i forhold til påvirkning som følge af kollisioner har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det ud fra viden om kollisioner fra de tidligere opstillede vindmøller i området, som er gengivet i VVM-redegørelsen, samt det forhold, at der på grund af størrelsen af møllerne vil være mere plads til at flyve over og imellem møllerne, må lægges til grund, at møllerne skønsmæssigt kan være årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald årligt i alt, hvilket efter nævnets opfattelse ikke vil påvirke arterne på udpegningsgrundlaget negativt.

Særligt i forhold til påvirkning som følge af fortrængning fra fourageringsområder bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at Miljøstyrelsen i VVM-redegørelsen har forudsat en fortrængningszone på 373 m, hvilket er baseret på en vurdering i forhold til de konkrete fuglearter, som er på udpegningsgrundlaget. I den forbindelse bemærker nævnet, at det ikke fremgår, hvor høje de vindmøller er, som ligger til grund for undersøgelsen refereret i VVM-redegørelsens figur 12.11. Nævnet konstaterer dog, at den refererede undersøgelse er fra 2004, hvorfor nævnet lægger til grund, at de vindmøller, som indgik i undersøgelsen, er mindre end forsøgsmøllerne i det aktuelle projekt. Efter nævnets opfattelse kan data om responsafstand for mindre vindmøller ikke umiddelbart overføres til større vindmøller, hvilket også er beskrevet i VVM-redegørelsen, hvor det fremgår, at fortrængningsafstanden stiger med møllens højde og størrelse. Det er nævnets opfattelse, at det derfor må forventes, at der kan være et større område end det i VVM-redegørelsen opgjorte, hvorfra fugle vil blive fortrængt som følge af opstilling af 200 m høje vindmøller.

Miljø- og Fødevareklagenævnet konstaterer derudover, at Miljøstyrelsen har vurderet, at det i et worst case-scenarie vil være 0,17 % af de samlede fourageringsarealer i Natura 2000-området, som vil kunne blive påvirket. I den forbindelse bemærker nævnet, at styrelsen ikke ses at have inddraget tab af fourageringsområder, som ligger uden for Natura 2000-områdets afgrænsning, i det omfang disse kan have betydning for bestande af arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

I den konkrete sag finder Miljø- og Fødevareklagenævnet dog ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af fortrængning. I den forbindelse har nævnet lagt vægt på, at der i sagen er konkrete holdepunkter for at lægge til grund, at der, for så vidt angår de konkrete gåse- og svanearter, som er på udpegningsgrundlaget, over tid vil ske en tilvænning, da kortnæbbet gås ved de tidligere opstillede vindmøller i området søgte føde tættere på møllerne og fløj mellem møllerne, som der er redegjort for i VVM-redegørelsen. Det er desuden i VVM-redegørelsen belyst, at der er alternative fourageringsområder omkring planområdet, ligesom nævnet kan konstatere, at vindmøllerne er placeret i et område ved Ringkøbing Fjord, som udgør et meget omfattende muligt og egnet fourageringsområde for svaner og gæs, samt at projektet alene består af to vindmøller. En fortrængningseffekt af de to vindmøller vil således fortsat alene udgøre en meget begrænset del af det samlede potentielle fourageringsområde både inden for og uden for Natura 2000-området.

3.3.5 Ad 5) Materielle goder

VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, bestemmer, at det i en VVM-redegørelse skal beskrives, hvilke betydelige virkninger et planlagt anlæg kan få, herunder skal navnlig virkningerne på bl.a. materielle goder beskrives, ligesom der skal være en beskrivelse af de som en mulig følge af miljøpåvirkningerne afledte socioøkonomiske forhold.

EU-domstolen har fastslået, at den beskrivelse af de materielle goder, som en VVM-redegørelse skal indeholde, omfatter en undersøgelse af de miljømæssige indvirkninger på menneskers brug af de materielle goder, og ikke de værdimæssige indvirkninger på de materielle goder.[25] Der kræves dermed ikke en vurdering af, om projektet vil påvirke værdien af fast ejendom.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der i VVM-redegørelsen er redegjort i tilstrækkeligt omfang for materielle goder.

Ved vurderingen har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det i VVM-redegørelsen er beskrevet, at projektet vil have en betydning for mulighederne for at fastholde arbejdspladser nationalt og lokalt. Der er desuden redegjort for ordninger efter VE-loven, herunder Grøn Ordning og værditabserstatningen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har derudover lagt vægt på, at der er foretaget en vurdering af betydningen af, at landbrugsjord vil blive taget ud af drift, og af de mulige konsekvenser for den nærliggende [V1].

Endelig har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at der i VVM-redegørelsen er foretaget en vurdering af de mulige indvirkninger på turismen i området.

3.3.6 Ad 6) Visuelle forhold

Ifølge VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, skal det i en VVM-redegørelse beskrives, hvilke betydelige virkninger et planlagt anlæg kan få på omgivelserne, herunder navnlig virkningerne på landskabet.

VVM-bekendtgørelsen indeholder ikke et krav om visualiseringer, men forudsætter en beskrivelse og vurdering af landskabet. Der er således ikke særlige krav til indholdet eller omfanget af visualiseringer. Selvom der ikke er et lovkrav om visualiseringer, bliver visualisering ofte brugt i forbindelse med en VVM-redegørelse. En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en - så realistisk som muligt - oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at den visuelle påvirkning fra vindmøllerne er beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at fotopunkterne er udvalgt på baggrund af synligheden af vindmøllerne fra forskellige områder, og at visualiseringerne er udarbejdet på fotos af de eksisterende forhold med en mølle med en totalhøjde på 200 m.

Nævnet har desuden lagt vægt på, at VVM-redegørelsen indeholder en række visualiseringer, som viser påvirkningen fra møllerne fra forskellige steder i området omkring vindmøllerne. Der er både visualiseringer, som viser den landskabelige påvirkning og påvirkningen ved naboboliger, herunder fra sommerhusområdet. Nævnet bemærker, at der ikke er krav om, at der skal foretages visualiseringer fra alle vinkler, men at den landskabelige påvirkning beskrives. I den forbindelsen er det nævnets opfattelse, at påvirkningen på sommerhusene er tilstrækkeligt belyst i VVM-redegørelsen.

Særligt i forhold til advarselsblink på møllerne har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at den forventede påvirkning fra advarselsblinkene er beskrevet i VVM-redegørelsen, ligesom der er lavet et antal visualiseringer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at det af klager anførte om, at den visuelle påvirkning vil være uantagelig, og at advarselsblinkene vil være generende vedrører projektets hensigtsmæssighed, hvilket nævnet ikke kan tage stilling til i forbindelse med klagesagen.

3.3.7 Ad 7) Støj

Efter VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, skal en VVM-redegørelse indeholde oplysninger om anlæggets såvel kortsigtede som langsigtede virkninger på miljøet. Desuden skal en VVM-redegørelse beskrive et skøn efter type og mængde over forventede emissioner i forbindelse med driften af det foreslåede projekt, herunder støj.

Om metode fremgår det af VVM-vejledningen, at sigtet er at give læseren mulighed for at vurdere, om de valgte beregningsmetoder er dækkende og tilstrækkeligt anerkendte til at være hensigtsmæssige ved vurderingen af miljøpåvirkningerne fra projektet.

Der er således ikke noget krav efter miljøvurderingsreglerne til en bestemt beskyttelse af miljøet eller naturen, herunder at bestemte grænseværdier skal overholdes, eller at der skal benyttes bestemte metoder for beregningen. Regler herom følger af særlovgivningen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at støjpåvirkningen fra projektet er beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at der i forbindelse med VVM-redegørelsen er udført støjberegninger. Støjberegningerne er lavet i [V2] efter anvisningerne i den dagældende støjbekendtgørelse, herunder for de vindhastigheder, som bekendtgørelsen beskriver. Hertil er der udarbejdet figurer, som illustrerer støjbelastningen fra projektet, og hvor det er muligt at se og bedømme udstrækningen af den støjmæssige påvirkning.

Derudover har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det i VVM-redegørelsen er beskrevet, at der er andre støjkilder i området, og at der vil være en påvirkning fra sammensat støj. I den forbindelse har nævnet desuden lagt vægt på, at der ikke er metoder, der kan anvendes til en samlet vurdering af flere typer støj.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at det af klager anførte om, at projektet vil medføre støjgener, vedrører projektets hensigtsmæssighed, hvilket nævnet ikke kan tage stilling til i forbindelse med klagesagen.

3.3.8 Ad 8) Skyggekast

Efter VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, skal en VVM-redegørelse bl.a. indeholde en beskrivelse af anlæggets betydelige virkninger på omgivelserne, herunder navnlig virkningerne på befolkningen, en beskrivelse af hvilke metoder der er anvendt til forudberegning af virkningerne på miljøet, samt en beskrivelse af de foranstaltninger, der tænkes anvendt med henblik på at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere de skadelige virkninger på miljøet.

Der findes ingen lovregulering af skyggevirkninger fra vindmøller. Det fremgår af Naturstyrelsens "Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller" fra 2015, at det anbefales, at naboboliger ikke udsættes for mere end 10 timer skyggekast årligt beregnet som reel skyggetid efter [V2] Shadow-programmet eller et tilsvarende program. På

det tidspunkt, hvor VVM-redegørelsen blev udarbejdet, var en tidligere udgave af vejledningen gældende.[26] Denne vejledning indeholdte en tilsvarende anbefaling om 10 timers reel skyggekast.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at påvirkningen fra skyggekast er beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at der er foretaget beregninger af det forventede skyggekast fra projektet i programmet [V2]. Nævnet har desuden lagt vægt på, at det fremgår af VVM-redegørelsen, at det vil blive krævet i VVM-tilladelsen, at der bliver etableret skyggestop ved de naboboliger, hvor der sammenlagt er over 10 timers årligt skyggekast. Nævnet bemærker i forhold til det af klager anførte om, at bevoksningen i området er i dårlig forfatning, at det fremgår af VVM-redegørelsen, at der netop ikke er taget hensyn til, om der er bygninger eller bevoksninger, som kan reducere skyggekastet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at det er fastsat som vilkår i VVM-tilladelsen, at der skal installeres skyggestop på alle vindmøllerne, som kan sikre at skyggepåvirkningen ikke overstiger det, som er beskrevet i VVM-redegørelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i øvrigt, at det af klager anførte om, at projektet vil medføre skyggegener, vedrører projektets hensigtsmæssighed, hvilket nævnet ikke kan tage stilling til i forbindelse med klagesagen.

3.3.9 Ad 9) Trafik og støj i anlægsfasen

Efter VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, skal en VVM-redegørelse bl.a. indeholde en beskrivelse af anlæggets betydelige indvirkninger på omgivelserne, herunder omfanget af transport. Derudover skal VVM-redegørelsen indeholde en beskrivelse af de foranstaltninger, der tænkes anvendt med henblik på at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere de skadelige virkninger på miljøet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at VVM-redegørelsen i tilstrækkeligt omfang beskriver den trafikale påvirkning.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt vægt på, at det forventede omfang af transporter i forbindelse med opstillingen af vindmøller er beskrevet i VVM-redegørelsen. De forventede kørselsruter fremgår desuden af VVM-redegørelsen, og det er på baggrund af oplysningerne vurderet, at vejnettet har kapacitet til transporterne.

Derudover har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at det i forhold til trafik i driftsperioden er beskrevet, at der kan være årlige transporter med mølledele, og at Miljøstyrelsen dermed har forholdt sig til, at projektet består af testvindmøller, som kan medføre en øget transport til og fra projektområdet, også i driftsfasen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker i øvrigt, at det af klager anførte om, at projektet vil medføre trafikale gener, vedrører projektets hensigtsmæssighed, hvilket nævnet ikke kan tage stilling til i forbindelse med klagesagen.

3.3.10 Ad 10) Alternativer

Det fremgår af VVM-bekendtgørelsens bilag 4, jf. § 7, stk. 2, at VVM-redegørelsen skal indeholde en oversigt over de væsentligste alternativer, som bygherren har undersøgt, og oplysninger om de vigtigste grunde til dennes valg af alternativ under hensyn til virkningerne på miljøet. Endvidere skal VVM-redegørelsen indeholde en oversigt over de væsentligste alternativer samt alternative placeringer, som herudover har været undersøgt, en beskrivelse af konsekvenserne af, at anlægget ikke gennemføres (0-alternativet), samt oplysninger om de vigtigste grunde til myndighedens valg af alternativ under hensyn til virkningerne på miljøet.

MFKN forstår klagen som en klage over, at alternativer til projektet ikke er behandlet tilstrækkeligt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at alternativer er beskrevet tilstrækkeligt i VVM-redegørelsen. Nævnet har lagt vægt på, at der i VVM-redegørelsen er redegjort for de to øvrige mulige placeringer af testvindmøller i Ringkøbing-Skjern Kommune. Herunder har Miljøstyrelsen begrundet, hvorfor placeringen ved Velling Mærsk er valgt over bl.a. en placering ved Lem Kær, hvor der er eksisterende, mindre vindmøller, som ville skulle tages ned. Nævnet har yderligere lagt vægt på, at alternative opstillingsmønstre er behandlet, ligesom VVM-redegørelsen indeholder en beskrivelse af 0-alternativet.

3.4 *Miljø- og Fødevareklagenævnets øvrige bemærkninger*

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker desuden, at nævnet ikke har kompetence til at tage stilling til forhold efter planloven, herunder klagepunktet om Ribe Stifts veto og Ringkøbing-Skjerns planlægningsmæssige begrundelse for at vedtage plangrundlaget samt lokalplanprocessen i kommunen. Nævnet konstaterer, at klager har indgivet en klage til Planklagenævnet, og nævnet har derfor ikke videresendt klagen.

Derudover bemærker Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet ikke i forbindelse med klagesagen over den konkrete VVM-tilladelse, kan tage stilling til klagepunkter, som vedrører andre projekter, herunder eventuelt et projekt ved Lem Kær.

3.5 *Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse*

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Miljøstyrelsens afgørelse af 19. januar 2019 om VVM-tilladelse for to forsøgsmøller ved Velling Mærsk i Ringkøbing-Skjern Kommune.

---

[1] Lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter(VVM).

[2] Lovbekendtgørelse nr. 1529 af 23. november 2015 om planlægning.

[3] Bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning.

[4] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

[5] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[6] Planklagenævnets sagsnr. 19/03399 og 19/04856 samt 19/02692, 19/02693 og 19/05813.

[7] www.DOFbasen.dk (http://www.DOFbasen.dk)

[8] Der er i VVM-redegørelsen henvist til undersøgelsen Hötker, H et al (2004): Auswirkungen regenerativer Energiegewinnung auf die biologische Vielfalt am Beispiele der Vögel und der Fledermäuse - Fakten, Wissenslücken, Anforderungen an Forschung, ornithologische Kriterien zum Ausbau von regenerativen Energiegewinnungsformen. NABU.

[9] Lovbekendtgørelse nr. 1074 af 8. november 2011 om fremme af vedvarende energi med senere ændringer.

[10] Bekendtgørelse nr. 1284 af 15. december 2011 om støj fra vindmøller.

[11] Miljøministeriets vejledning nr. 9296 af 22. maj 2009 om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller.

[12] Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 1, 2012, "Støj fra vindmøller".

[13] Vejledning om VVM i planloven af 12. marts 2009.

[14] Jf. bemærkningerne til § 11 i forslag L44 til Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (FT 2016-17).

[15] Jf. bemærkningerne til § 57 i forslag L147 til Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (FT 2015/1).

[16] Lovforslag nr. 44 af 26. oktober 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet, bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 48, nr. 1.

[17] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[18] Bekendtgørelse nr. 188 af 26. februar 2016 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[19] Miljøministeriets publikation: Potentielle testpladser til prototypemøller frem mod 2020, april 2011: https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/potentielle-testpladser-til-prototypemoeller-frem-mod-2020 (https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/potentielle-testpladser-til-prototypemoeller-frem-mod-2020)

[20] Se sag C-127/02 (Hjerte-muslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4.

[21] Se bl.a. sag C-404/09, Kommissionen mod Spanien, præmis 99.

[22] Se sag C-258/11, Sweetman, præmis 48.

[23] Vejledning nr. 48 til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, Miljøstyrelsen, december 2020, s. 31.

[24] Se sag C-461/17, Holohan m.fl., præmis 39-40.

[25] EU-domstolens dom af 14. marts 2013, Jutta Leth (C-420/11, præmis 29 og 30).

[26] Vejledning nr. 9296 af 22. maj 2009 om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller.

Sag:

19/03086

Dato:

21. december 2021.

Emner:

Miljøvurdering af ...
Miljøvurdering af ...